

Sancti Hieronymi Stridoniensis Operum, Tomi ...

Continens Commentaria In Matthaevm, Et Epistolas Pavli Ad Galatas, Ad Ephesios, ad Titum & Philemonem, & librum Didymi de spiritu sancto a Hieronymo versum ... Ad Fidem Vetvstissimorum Exemplarivm, Dvcentis Circiter Svblatis Erroribvs Emendata

Hieronymus, Sophronius Eusebius

Coloniae Agrippinae, 1616

Liber III.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75102](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75102)

CANON C

COMMENTARIORVM HIERONYMI IN MATTHÆVM, LIBER III.

Va Enit Iesus in partes Caesarea Philippi, &c.] Philippus iste est frater Herodis, de quo supra diximus tetracha Iturea & Trachonitidis regionum: qui in honorem Tyberii Caesaris, Caesaream Philippi, quae nunc Pameas dicitur, appellauit, & est in Prouincia Phoenicis: imitatus Herodem patrem, qui in honorem Angusti Caesaris appellauit Caesaream, quae prius turris Stratonis vocabatur, & ex nomine filiae eius, Iulidam trans Iordanem extruxit. Ille locus est Caesarea Philippi, ubi Iordanis oritur ad radices Libani, & habet duos fontes, vnum nomine Ior, & alterum Dan: qui simul mixti, Iordanis nomen efficiunt.

Va Enit autem a Iesus in partes Caesarea Philippi, & interrogabat discipulos suos, dicens: Quae dicunt homines esse filium hominis? At illi dixerunt: Alii Ioannem Baptistam, alii autem Eliam: alii verò Hieremiã, aut vnum ex Prophetis. Dicit illis Iesus: Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus, dixit: Tu es Christus filius Dei viui. Respondens autem Iesus, dixit ei: Beatus es Simon Bariona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in caelis est. Et ego dico tibi: quia tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, & porta huius inferi non praeualebunt aduersus eam. Et tibi dabo clauis regni caelorum. Et quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in caelis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in caelis. Tunc praecepit discipulis suis, vt nemini dicerent, quia ipse esset Iesus Christus. Exinde cepit Iesus ostendere discipulis suis, quia oporteret eum ire Hierosolimam, & multa pati a Senioribus & Scribis, & Principibus sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere. Et assumens eum Petrus, cepit incre-

mysticè intelligi potest, quod & columba, Spiritum sanctum & gratia Dei, donum significet spirituale. Illud quoque quod ait: Quia caro & sanguis non reuelauit tibi, Apostolica narrationi comparatur, in qua ait: Continuo non acceui carni & sanguini: Carnem ibi & sanguinem, Iudaeos significans: vt hic quoque sub alio sensu demonstratur, quod ei non per doctrinam Pharisaeorum, sed per Dei gratiam Christus Dei filius reuelatus sit.

f ¶ Et ego dico tibi.] Quid est, quod ait: Et ego dico tibi? Quia tu mihi dixisti: Tu es Christus filius Dei viui: & ego dico tibi, non sermone casto, & nullum habente opus, sed dico tibi: quia meum dixisse, fecisse est.

g ¶ Quia tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, &c.] Sicut ipse lumen Apostolis donauit, vt lumen mundi appellarentur: ceteraq; ex Domino sortiti sunt vocabula: ita & Simoni, qui credebat in petram Christum, Petri largitus est nomen. Ac secundum Metaphoram petrae, rectè dicitur ei: Aedificabo Ecclesiam meam super te.

h ¶ Et porta inferi non praeualebunt aduersus eam.] Ego portas inferi reor vitia atque peccata: vel certè haereticorum doctrinas, per quas illicti homines ducuntur ad tartarum. Nemo itaq; putet de morte dici, quòd Apostoli conditioni mortis subiecti non fuerint: quorum martyria videat coruscare.

i ¶ Et tibi dabo clauis regni caelorum. Et quodcunque, &c.] Istum locum Episcopi & Presbyteri non intelligentes, aliquid sibi de Pharisaeorum assumunt supercilio: vt vel damnent innocentes, vel soluere se noxios arbitrentur: cum apud Deum non sententia sacerdotum, sed reorum vita quaeratur. Legimus in Leuitico de leprosis: vbi iubentur, vt ostendant se sacerdotibus, & si lepra habuerint, tunc a sacerdote immundifiant: non quo sacerdotes leprosos faciant & immundos; sed quo habeant notitiam leprosi & non leprosi, & possint discernere qui mundus, quive immundus sit. Quomodo ergo ibi leprosum sacerdos mundum vel immundum facit: sic & hic alligat, vel soluit Episcopus & presbyter: non eos qui insontes sunt vel noxii: sed pro officio suo, cum peccatorum audierit varietates, scit, qui ligandus scit, quive soluendus.

k ¶ Tunc praecepit discipulis suis, vt nemini dicerent, quia ipse esset Iesus Christus.] Supra mittens discipulos ad praedicandum, iusserat eis, vt annuntiarent aduentum suum: hic praecipit, ne se dicant esse Iesum Christum. Mihi videtur aliud esse Christum praedicare, aliud Iesum Christum. Christus commune dignitatis est nomen, Iesus proprium vocabulum Saluatoris. Potest autem fieri, vt iccirco ante passionem & resurrectionem se noluerit praedicari: vt completo postea sanguinis sacramento, opportunius Apostolis diceret: Euntes docete omnes gentes, &c. Quod ne quis putet nostrae tantum esse intelligentiae, & non sensus Euangelici: quae sequuntur, causas prohibita tunc praedicationis exponunt.

l ¶ Exinde cepit Iesus ostendere discipulis suis, quia oporteret eum ire Hierosolimam, & multa pati a senioribus & Scribis, &c.] Et est sensus: Tunc me praedicate, cum ista passus fuero: quia non prodest Christum publicè praedicare, & eius vulgare in populis maiestatem, quem post paululum flagellatum visuri sunt & crucifixum, & multa pati a senioribus & Scribis, & Principibus sacerdotum. Et nunc Iesus multa patitur ab his, qui rursus sibi erucifigunt filium Dei: & cum seniores putentur in Ecclesia, & principes sacerdotum, simplicem sequentes litteram, occidunt filium Dei, qui totus sentitur in spiritu.

m ¶ Et assumens eum Petrus, &c.] Sape diximus nimii ardore

Galat. 1. c

f 166 I.

g 167 X.

h 163 II.

i 169 VI.

D

Leuit. 14. a

Infr. vlt.

A

Psal. 4. a

B

Marc. 6. b

בר-רבה

Ioan. 21. c

ררבה

HIERON 178

CANON E

ris amorisque quam maximi fuisse Petrum in Dominum Saluatorem. Quia ergo post confessionem suam, qua dixerat: Tu es Christus filius Dei viui, & primum Saluatoris quod audiverat: Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed pater meus qui in caelis est: repente audit à Domino, oportere se ire Hierosolimam, ibique multa pati à Senioribus & Scribis, & Principibus sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere: vult destruere confessionem suam: nec putat fieri posse, ut filius Dei occidatur: assumitque eum in affectum suum, vel separatim ducit, ne praesentibus ceteris discipulis magistrum videatur arguere: & cepit increpare illum amantis affectu, & optantis dicere: Absit à te Domine. Vel ut melius habetur in Græco: ἄλλοις σοι κλέβεις, & μὴ ἑσθαι σοι τὸ ὄνομα, hoc est, propitius sis tibi Domine, non erit tibi hoc: Non potest fieri, nec recipiunt aures meae, ut Dei filius occidendus sit. Ad quem Dominus conuersus ait: Vade retrò me Satana, scandalum mihi es. Satanas interpretatur aduersarius, siue contrarius. Quia contraria, inquit, loqueris voluntati meae, debes aduersarius appellari. Multi putant, quod non Petrus correptus sit, sed aduersarius spiritus, qui hæc dicere Apostolum suggererat. Sed mihi error Apostolicus, & de pietatis affectu veniens, nunquam incentium diaboli videbitur. Vade retrò me Satana. Diabolo dicitur: Vade retrò. Petrus audit: Vade retrò me, hoc est, sequere sententiam meam: quia non sapis ea, quæ Dei sunt, sed quæ hominum. Meæ voluntatis est & patris (cuius veni facere voluntatem) ut pro hominum salute moriar: tu tuam tantum considerans voluntatem, non vis granum tritici in terram cadere, ut multos fructus afferat. Prudens lector inquirat, quomodo post tantam beatitudinem: Beatus es Simon Bariona. Et, Tu es Petrus, & super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam: & porta inferi non praeualebunt aduersus eam. Et tibi dabo claves regni caelorum. Et quod ligaueris vel solueris super terram, erit ligatum vel solutum in caelo: nunc audiat: Vade retrò me Satana, scandalum mihi es. Aut quæ sit tam repentina conuersio, ut post tanta præmia, Satanas appelletur. Sed si consideret, qui hoc querit, Petro illum benedictionem & beatitudinem ac potestatem, & ædificationem super eum Ecclesiae, in futuro promissam, non in praesenti datam, intelliget: Aedificabo, inquit, super te Ecclesiam meam, & porta inferi non praeualebunt aduersus eam, & dabo tibi claves regni caelorum: omnia de futuro. Quæ si statim dedisset ei, nunquam in eo prauæ confessionis error inuenisset locum.

k 170 II.

I 171 II.

m 172 II.

Sup. 4. b F

Col. 3. b Galat. a. d

Psal. 115. a

increpare illum, dicens: Absit à te Domine, non erit tibi hoc. Qui conuersus dixit Petro: Vade post me satana, scandalum es mihi: quia non sapis ea, quæ Dei sunt, sed ea quæ hominum. Tunc Iesus dixit discipulis suis: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet eam. Qui autem perdidit animam suam propter me, inueniet eam. Quid enim prodest homini, si vniuerfum mundum lucretur, animam verò suam detrimentum patiat: Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Filius enim hominis venturus est in gloria patris sui cum angelis suis, & tunc reddet vnicuique secundum opera eius. Amen dico vobis: sicut quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo.

CAPVT XVII.

ET post dies sex assumens Iesus Petrum & Iacobum & Ioannem fratrem eius, ducit illos in montem excelsum seorsum, & transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies eius sicut Sol: vestimenta autem eius facta sunt

discipuli, ut abnegarent se & tollerent crucem suam, & morientium animo sequerentur magistrum. Grandis terror audientium, & qui possit principe Apostolorum perterritio, etiam aliis metum iniicere: iccirco tristibus læta succedunt, & dicit: Filius hominis venturus est in gloria patris sui cum angelis suis.

Times mortem, audi gloriam triumphantis. Vereris crucem, ausculta angelorum ministeria. Et tunc, inquit, reddet vnicuique secundum opera eius. Non est distinctio Iudæi & Ethnici, viri & mulieris, pauperum & diuitum, vbi non personæ, sed opera considerantur.

Amen dico vobis: sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo. Terrorem Apostolorum spe medicari voluerat promissorum, dicens: Filius hominis venturus est in gloria patris sui cum angelis suis. Insuper auctoritate iudicis addita, & reddet vnicuique secundum opera sua. Poterat Apostolorum tacita cogitatio, istiusmodi scandalum sustinere. Occisionem & mortem nunc dicit esse venturam: Quod autem promittis te affuturum in gloria patris cum angelorum ministeriis, & iudicis potestate, hoc in dies erit, & in tempora longa differetur. Præuidens ergo occultorum cognitor, quid possent obicere, præsentem timorem, præsentis compensat præmio. Quid enim dicit: Sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo: ut qualis est postea venturus, ob incredulitatem vestram præsentis tempore demonstraretur.

CAPVT XVII.

go occultorum cognitor, quid possent obicere, præsentem timorem, præsentis compensat præmio. Quid enim dicit: Sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo: ut qualis est postea venturus, ob incredulitatem vestram præsentis tempore demonstraretur.

ET post dies sex assumens Iesus Petrum & Iacobum, & Ioannem fratrem eius. Quare Petrus & Iacobus & Ioannes in quibusdam Euangeliorum locis separantur à ceteris: aut quid privilegii habeant extra alios Apostolos, crebro diximus. Nunc quaeritur, quomodo post dies sex assumpserit eos, & duxerit in montem excelsum seorsum: cum Lucas Euangelista octonarium numerum ponat. Sed facilis responsio est: quia hic medii ponuntur dies, ibi primus additur & extremus. Non enim dicitur: Post dies octo assumpsit Iesus Petrum & Iacobum & Ioannem, sed die octauo.

Ducit illos in montem excelsum seorsum. Ducere ad montana discipulos pars regni est. Ducuntur seorsum: quia multi vocati, pauci verò electi.

Et transfiguratus est ante eos. Qualis futurus est tempore iudicandi, talis apparuit Apostolis. Quod autem dicit: transfiguratus est ante eos: nemo putet pristinam eum formam & faciem perdidisse, vel amisisse corporis veritatem, & assumpsisse corpus vel spirituale, vel aereum, sed quomodo transformatus sit, Euangelista demonstrat, dicens.

Et resplenduit facies eius sicut Sol: vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix. Vbi splendor faciei ostenditur, & candor describitur vestium, non substantia tollitur, sed gloria commutatur. Resplenduit facies eius sicut Sol. Certè transformatus est Dominus in eam gloriam, qua venturus est postea in regno suo. Transformatio splendorem addidit, faciem non subtrahit. Esto, corpus spirituale fuerit, num & vestimenta mutata sunt, quæ tantum fuisse candida (ut alius Euangelista dixerit) qualia fullo super terram non potest facere? Quod autem fullo super terram potest facere, corporale est, & tactui subiacet: non spirituale & aereum, quod illudat oculis, & tantum in phantasmate conspiciatur.

G

Rom. 10. c

H

Infr. 27. d Marc. 13. a Luc. 8. g

Luc. 9. d

Infr. 20. b

Marc. 9. a

a ¶ Et

A

a ¶ Et ecce apparuerunt illis Moyses & Elias cum eo loquentes, &c.] Scribis & Phariseis tentantibus se, & de celo signa poscentibus, dare noluit: sed prauam postulationem confutauit responsione prudenti. Hic verò, vt Apostolorum augeat fidem, dat signum de celo, Eliam descendente, quo con-

ret testimonium. Vident ergo Iesum stantem ablata nube & Moysen & Eliam euaniuisse: quia postquam legis & Prophetarum umbra discesserit (quæ velamento suo Apostolos texerat) vtrumque in Euangelio reperitur.

Esa. 7. b

b ¶ Respondens autem Petrus, dixit ad Iesum: Domine, bonum est nos hic esse.] Qui ad montana conscenderat, non vult ad terrena descendere, sed semper in sublimibus perseverare.

sunt alba sicut nix. Et ecce ^a apparuerunt illis Moyses & Elias cū eo loquentes. Respondens ^b autem Petrus, dixit ad Iesum: Domine, bonum est nos hic esse: si vis, faciam ^c hic tria tabernacula, tibi vnū, Moysi vnum, & Eliæ vnum. Adhuc ^d eo loquente, ecce nubes lucida obūbravit eos. Et ecce vox de nube, dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui, ipsū audite. Et audientes ^e discipuli, ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde. Et accessit ^f Iesus: & tetigit eos, dixitq; eis: ^g Surgite, & nolite timere. Leuantes autem ^h oculos suos, neminē viderunt nisi solum Iesum. Et descendit ⁱ illis de monte, præcepit eis Iesus, dicens: Nemi- ni dixeritis visionē, donec filius ^j hominis à mortuis resurgat. ^k Et interrogauerunt ^k eū discipuli, dicens: Quid ergo Scribæ dicunt, quod Eliā oporteat primum venire? At ille ^l respondens, ait illis: Elias quidem venturus est, & restituet omnia. Dico autem vobis: quia Elias iam venit, & non ^m cognouerunt eum: sed fecerunt in eo quæcunq; voluerunt. Sic & filius ⁿ hominis passus ⁿ est ab eis. Tunc intellexerūt discipuli, quia de Ioanne Baptista dixisset eis. ^o Et cū venisset ad turbā, accessit ad eum homo genib; prouolutus ante eum, dicens: Domine ^p miserere filio meo: quia lunaticus est, & malè patitur: nā sæpè cadit in ignem, & crebro in aquā. Et obtuli eum discipulis tuis, & nō potuerunt curare eū. Respondens ^p autem Iesus, ait: O generatio incredula, & peruersa, quousque ero vobiscum? Usque-

Luc. 9. d

c ¶ Si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnum, &c.] Erras, Petre, & (sicut alius Euangelista testatur) nescis, quid dicas. Noli tria tabernacula querere, cū vnū sit tabernaculum Euangelii, in quo lex & Propheta recapitulanda sunt. Si autem quæris tria tabernacula, nequaquam seruos cum domino conferas, sed fac tria tabernacula: imò vnū Patri, & Filio, & Spiritui sancto, vt quorum est vna diuinitas, vnū sit & in peccatore tuo tabernaculum.

teat primum venire: Primum dicendo, ostendunt, quòd nisi Elias venerit, non sit secundum scripturas Saluatoris aduentus.

Luc. 9. d

d ¶ Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obūbravit eos. Et ecce vox, &c.] Quia imprudenter interrogauerat, propterea responsione Domini non meretur: sed pater respondet pro filio, vt vrbium Domini completeretur: Ego testimonium non dico pro me, sed pater qui misit, ipse pro me dicit testimonium. Nubes autem videtur lucida, & obūbrat eos: vt qui carnale è frondibus aut tentoriis quærebant tabernaculum, nubis lucida operirentur vmbraculo. Vox quoque de celo patris loquentis auditur, quæ & testimonium perhibeat filio, & Petrum, errore sublaro, doceat veritatem: imò per Petrum ceteros Apostolos. Hic est, ait, filius meus dilectus: huic figendum est tabernaculum, huic obtemperandum. Hic est filius, illi serui sunt. Moyses & Elias debent & ipsi vobiscum in penetralibus cordis sui Domino tabernaculum præparare.

l ¶ At ille respondens, ait illis: Elias quidem venturus est, & restituet omnia, &c.] Ipse qui venturus est in secundo Saluatoris aduentu iuxta corporis fidem, nunc per Ioannem venit in virtute & spiritu.

B

e ¶ Et audientes discipuli, ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde, &c.] Triplicem ob causam pauore terrentur: vel quia se errasse cognouerant: vel quia nubes lucida operuerat eos: aut quia Dei patris vocem loquentis audierant: Quia humana fragilitas conspectum maioris gloriæ ferre non sustinet: ac toto animo & corpore contremiscens, ad terram cadit. Quantò quis ampliora quæsierit, tantò magis ad inferiora collabitur, si ignorauerit mensuram suam.

m ¶ Et non cognouerunt eum: sed fecerunt in eo, quæcunq; voluerunt, &c.] Hoc est, spreuerunt & decollauerunt eum.

Ioan. 5. f & s. c.

f ¶ Et accessit Iesus, & tetigit eos.] Quia illi iacebant, & surgere non poterant, ipse clementer accedit, & tangit eos: vt tunc timorem fuget, & debilitata membra solidentur.

n ¶ Sic & filius hominis passus est ab eis, &c.] Queritur autem, cū Herodes & Herodias Ioannem interfecerint, quomodo ipsi Iesum quoque crucifixisse dicantur: cū legamus eum à Scribis & Phariseis interfectum. Et breuiter respondendum, quòd & in Ioannis nece Phariseorum factio consenserit, & in occisione Domini Herodes iunxerit voluntatem suam: qui illius atque despectum remisit ad Pilatum, vt crucifigeret eum.

g ¶ Dixitq; eis: Surgite, & nolite timere, &c.] Quos manu sanauerat, sanat impetio. Nolite timere. Primum timor expellitur, vt postea doctrina tribuatur.

o ¶ Domine, miserere filio meo: quia lunaticus est, & malè patitur: nam sæpè cadit in ignem, & crebro in aquam, &c.] Quam ob causam dæmon obseruans lunæ cursum, corripit homines, & per creaturas infamare studeat creatorem, supra diximus. Mihi autem videtur, iuxta Tropologiam, lunaticus esse, qui per horarum momenta mutatur ad vitia: nec persistit in incepto, sed crescit atque decrescit: & nunc in ignem fertur, quo adulterantium corda succensa sunt: nunc in aquas, quæ non valent extinguere charitatem. Quod autem dicit: Obtuli eum discipulis tuis, & non potuerunt curare eum: latenter accusat Apostolos: cū impossibilitas curandi, interdum non ad imbecillitatem curantium, sed ad eorum qui curandi sunt fidem referatur: dicente Domino: Fiar tibi secundum fidem tuam.

h ¶ Leuantes autem oculos suos, neminem viderunt, nisi solum Iesum.] Rationabiliter, postquam surrexerunt, non viderunt nisi solum Iesum: ne si Moyses & Elias perseverassent cum Domino, patris vox videretur incerta, cui potissimum da-

p ¶ Respondens autem Iesus, ait: O generatio incredula, & peruersa, quousque ero vobiscum? Usque-

a 173 VI.

Malac. 4. b

b 174 II.

D

Luc. 23. b

Osee 7. a

Camie. s. c

Sup 9.

HIERON
178

E

sa, quousque ero vobiscum, &c.] Non quod tædio superatus sit, & mansuetus ac mitis: qui non aperuit, sicut agnus coram ton-

dicat Cæsaris voluntati: iuxta quod in alio loco legimus: Licet tributa Cæsari solvere, an non?

Mat. 12. b

c 175 V.

me aliud iubente, & te aliud perpetrante? Intantum autem non est iratus homini, sed vitio, & per vnum hominem Iudæos arguit infidelitatis, vt statim intulerit: Afferte eum huc ad me.

Vfquequo patiar vos? Afferte huc illum ad me. Et increpauit^a illum Iesus, & exiit ab eo demonium, & curatus est puer ex illa hora. Tunc accesserunt discipuli ad Iesum de secreto, & dixerunt: quare nos non potuimus eicere illum? Dicit illis Iesus: Propter incredulitatem vestrâ.

Qui didrachma exigebant, seorsum conuenerant Petrum. Cumque intrasset domum, antequam Petrus suggereret, interrogat Dominus, ne scandalizentur discipuli ad postulationem tributi: cum videant eum nosse, quæ absente se gesta sunt.

d 176 II.

a ¶ Et increpauit illum Iesus, & exiit ab eo demonium, &c.] Non ille qui patiebatur, sed demon debuerat increpari. Siue increpauit puerum, & exiit ab eo demon: quia propter peccata sua, à dæmone fuerat oppressus.

Amen quippe dico vobis: Si habueritis^c fidem sicut granum sinapis, dicetis mōti huic: Transi hinc, & transibit, & nihil impossibile erit vobis. Hoc autem^d genus non eicitur, nisi per orationem & ieiunium. Conuersantibus^e autem eis in Galilæa, dixit illis Iesus: Filius hominis tradendus est in manus hominum, & occidetur eum, & tertia die resurget. Et cōtristati sunt vehementer.

h ¶ Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel censum, à filiis suis, an ab alienis? Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergo liberi sunt filii, &c.] Dominus noster, & secundum carnem, & secundum spiritum filius regis erat, vel ex Dauid stirpe generatus, vel omnipotentis verbum patris. Ergo tributa quasi regum filius non debebat: sed qui humilitatem carnis assumpserat, debuit adimplere omnem iustitiam. Nosque infelices, qui Christi censetur nomine, & nihil dignum tanta facimus maiestate. Ille pro nobis & cruce sustinuit, & tributa reddidit: nos pro illius honore tributa non reddimus, & quasi filii regis à vœtigalibus immunes sumus.

e 177 X.

b ¶ Et dixerunt: quare nos non potuimus eicere illum? Dicit illis Iesus: Propter incredulitatem vestram, &c.] Hoc est, quod in alio loco dicit: Quæcunque in nomine meo petieritis, credentes accipietis. Ergo quotiens non accipimus, non præstantis est impossibilitas, sed culpa deprecantium.

¶ Et cum^f venissent Capernaum, accesserunt qui didrachma accipiebant ad Petrum, & dixerunt ei: Magister vester non soluit didrachma? Ait: Etiam. Et cum^g intrasset in domum, præuenit eum Iesus dicens: Quid tibi^h videtur Simon: Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel censum, à filiis suis, an ab alienis? Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergo liberi sunt filii. Vt autem non scandalizemus eos: vade ad mare, & mitte hamū, & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle. Et aperto ore eius, inuenies staterē: illum sumens, da eis pro me & te.

i ¶ Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, eum piscem qui primus ascenderit, tolle. Et aperto ore eius, inuenies staterem: illum sumens, da eis pro me.] Quid primum mirer in hoc loco, nescio: vtrum præscientiam,

Ioan. 15. e

a 178 II.

c ¶ Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, &c.] Putant aliqui fidem grano sinapis comparatam paruam dici, quod regnum cælorum grano sinapis conferatur: cum Apostolus dicat: Et si totam fidem habuero, ita vt montes transferam. Ergo magna est fides, quæ grano sinapis coarquatur. Montis translatio non eius significatur, quem oculis carnis aspiciamus, sed illius qui à Domino translatus fuerat ex lunatico. Quod enim ait: Dicetis monti huic: Transi hinc, & transibit: de dæmone intelligitur. Ex quo stultitiæ coarguendi sunt, qui contendunt Apostolos omnesque credentes, ne paruam quidem habuisse fidem: quia nullus eorum montes transtulerit. Neque enim tantum prodest montis de alio in alium locum translatio, & vana signorum querenda ostentatio, quantum in vilitatem omnium iste mons transferendus est, qui per Prophetam dicitur corrumpere omnem terram.

CAPVT XVIII. IN illa^k hora accesserunt discipuli ad Iesum, & dixerunt: Quis putas maior est in regno cælorum?

an magnitudinem Saluatoris. Præscientiam, quod nouerat piscem habere in ore staterem, & quod primus ipse capiendus esset. Magnitudinem atque virtutem, si ad verbum eius, statim stater in ore piscis creatus est, & quod futurum erat, ipse loquendo fecerit. Videtur autem mihi secundum mysticos intellectus, iste esse piscis, qui primus captus est, qui in profundo maris erat, & in salis amarisque gurgitibus morabatur: vt per secundum Adam liberaretur primus Adam, & id quod in ore eius, hoc est, in confessione fuerat inuentum, pro Petro & Domino redderetur. Et pulchrè id ipsum quidem datur pretium, sed diuisum est: quia pro Petro, quasi pro peccatore pretium reddebatur. Dominus autem noster peccatum non fecerat: nec dolus inuentus est in ore eius. Stater dicitur, qui duo habet didrachma, vt ostenderetur similitudo carnis, dum eodem & seruus & dominus pretio liberantur. Sed & simpliciter intellectum adificat auditorum, dum tantæ Dominus fuerit paupertatis, vt vnde tributa pro se & Apostolo redderet, non habuerit. Quod si quis obijcere voluerit, & quomodo Iudas in oculis portabat pecuniam? Respondebimus, rem pauperum in vltus suos conuictere nefas putauit: nobisque idem tribuit exemplum.

1. Cor. 13. a

F

Hier. 31. e

d ¶ Hoc autem genus non eicitur, nisi per orationem & ieiunium, &c.] Dum docet, quomodo nequissimus dæmon possit expelli, omnes instituit ad vitam.

e ¶ Conuersantibus autem eis in Galilæa, dixit illis Iesus: Filius hominis tradendus est in manus hominum, &c.] Semper prosperis misceat tristitia: vt cum repente venerint, non terreat Apostolos, sed à præmeditatis ferantur animis. Si enim contristat eos, quod occidendus est, debet latificare, quod die tertio dicitur resurrecturus. Porro quod contristantur, & contristantur vehementer, non de infidelitate venit (alioquin scierant & Petrum esse correptum, quare nō saperet ea, quæ Dei sunt, sed quæ hominum) verum quia pro dilectione magistri nihil de eo sinistram & humile patiuntur audire.

Sup. 16. e

e ¶ Conuersantibus autem eis in Galilæa, dixit illis Iesus: Filius hominis tradendus est in manus hominum, &c.] Semper prosperis misceat tristitia: vt cum repente venerint, non terreat Apostolos, sed à præmeditatis ferantur animis. Si enim contristat eos, quod occidendus est, debet latificare, quod die tertio dicitur resurrecturus. Porro quod contristantur, & contristantur vehementer, non de infidelitate venit (alioquin scierant & Petrum esse correptum, quare nō saperet ea, quæ Dei sunt, sed quæ hominum) verum quia pro dilectione magistri nihil de eo sinistram & humile patiuntur audire.

CAPVT XVIII.

f ¶ Et cum venissent Capernaum, accesserunt, qui didrachma accipiebant ad Petrum, & dixerunt: Magister vester non soluit didrachma? Ait: Etiam, &c.] Post Augustum Cæsarem, Iudæa facta est tributaria, & omnes censi capite ferebantur. Vnde & Ioseph cum Maria cognata sua profectus est in Bethlehem. Rursum quoniam nutritus erat in Nazareth (quod est oppidum Galilææ Capharnaum vibi subiaccens) ex more poscunt tributa, & pro signorū magnitudine hi qui exigebant, non audent ipsum repetere, sed discipulum conueniunt: Siue malitiosè interrogant, vtrum reddat tributa, an contra-

IN illa hora accesserunt discipuli ad Iesum dicentes: Quis putas maior est in regno cælorum, &c.] Quod sæpe monui, etiam nunc obseruandum est. Causæ querendæ sunt singulorum Domini dictorum atque factorum. Post inuentum staterem, post tributa reddita, quid sibi vult Apostolorum repentina interrogatio? In illa hora accesserunt discipuli ad Iesum dicentes: Quis putas maior est in regno cælorum? Quia videbant pro Petro & Domino idem tributum redditum: ex æqualitate pretii arbitrati sunt. Petrum omnibus Apostolis esse prælatum, qui in redditione tributi Domino fuerat comparatus: ideo interrogant, quis maior sit in regno cælorum. Vidensque Iesus cogitationes eorum, & causas erroris intelli-

H

CANON C

A
Infr. 20. d.

intelligens, vult desiderium gloriae, humilitatis contentione sanare.

a ¶ *Et aduocans Iesus paruulum statuit eum in medio eorum, &c.* Vel simpliciter quemlibet paruulum, vt ætatem quæreret, & similitudinem innocentie demonstraret. Vel certe paruulum statuit in medio eorum

seipsum, qui non ministrari, sed ministrare venerat, vt eius humilitatis tribueret exemplum. Alij paruulum interpretantur Spiritum sanctum, quem posuerit in cordibus discipulorum, vt superbiam in humilitatem mutaret.

b ¶ *Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum.* Non præcipitur Apostolis, vt ætatem habeant paruulorum, sed vt innocentiam, & quod illi per annos possident, hi possideant per indultitiam, vt malitia, non sapientia paruuli sint.

c ¶ *Quicumque ergo humiliauerit se, sicut paruulus iste, hic est maior in regno cælorum.* Sicut iste paruulus (cuius vobis exemplum tribuo) non perseuerat in iracundia, non lætus meminit, non videns pulchram mulierem delectatur, nõ aliud cogitat, & aliud loquitur: sic & vos nisi talem habueritis innocentiam, & animi puritatem, non poteritis regna cælorum intrare. Sine aliter: *Quicumque humiliauerit se sicut paruulus iste, hic est maior in regno cælorum.* Qui imitatus fuerit me, & se in exemplum mei humiliauerit, vt tantum se deiciat, quantum ego deiici formam serui accipiens, hic intrabit in regnum cælorum.

d ¶ *Et qui susceperit vnum paruulum talem in nomine meo, me suscipit.* Qui talis fuerit, vt Christi imitetur humilitatem & innocentiam, in eo Christus suscipitur. Et prudenter, ne cum delatum fuerit apostolis, se putent honoratos, adiecit: non illos sui merito, sed magistri honore suscipiendos.

e ¶ *Qui autem scandalizauerit vnum de pusillis istis, &c.* Nota quod qui scandalizatur, paruulus est: maiores enim scandalan non recipiunt.

f ¶ *Expedit ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.* Quamquam hæc generalis possit esse sententia aduersus omnes, qui aliquem scandalizant, tamen iuxta consequentiam sermonis, etiam contra apostolos dictum intelligi potest, qui interrogando quis maior esset in regno cælorum, videbantur inter se de dignitate contendere: & si in hoc vitio permansissent, poterant eos, quos ad fidem vocabant, per suum scandalum perdere, dum apostolos viderent inter se de honore pugnare. Quod autem dixit: Expedit ei, vt suspendatur mola asinaria in collo eius, secundum ritum prouincie loquitur, quo maiorum criminum ista apud veteres Iudæos poena fuerit, vt in profundum ligato saxo demergerentur. Expedit autem ei, quia multo melius est pro culpa breuem recipere poenam, quam æternis seruari cruciatiuis. Non enim vindicabit bis Dominus in idipsum.

g ¶ *Va mundo a scandalis. Necessè est enim vt veniant scandala. Veruntamen va homini, per quem scandalum venit.* Non quod necesse sit venire scandala, alioquin sine culpa essent qui scandalum faciunt: sed cum necesse sit in isto mundo fieri scandala, vnusquisq; suo vitio scandalis patet. Simulque per generalem sententiam percutitur Iudas, qui proditori animum preparauerat.

h ¶ *Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum, & projice abs te. Bonum est tibi ad vitam ingredi, &c.* Necessè est quidem venire scandala: Vt tamen ei est homini, qui quod necesse est vt fiat in mundo, vitio suo facit vt per se fiat. Igitur omnis truncatur affectus, & vniuersa propinquitas am-

putatur, ne per occasionem pietatis vnusquisque credentium scandalis pateat. Si, inquit, ita est, quis tibi coniunctus, vt manus, pes, oculus, & est utilis atque sollicitus, & acutus ad perspiciendum: scandalum autem tibi facit, & propter dissolutionem morum te pertrahit in gehennam, melius est, vt & propinquitate eius, & emolumentis carnalibus careas, ne dum vis lucrifacere cognatos & necessarios, causam habeas ruinatum. Itaque non frater, non vxor, non filij, non amici, non omnium affectus, qui nos excludere potest a regno cælorum, amori Domini præponatur. Nouit vnusquisque credentium, quid sibi noceat, vel in quo sollicitetur animus, ac sepe tentetur. Melius est vitam solitariam ducere, quam ob vitæ præsentis necessaria, æternam vitam perdere.

i ¶ *Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis. Dico enim vobis, quia angeli eorum, &c.* Suprà dixerat per manum, & pedem, & oculum, omnes propinquitates & necessitudines, quæ scandalum facere poterant, amputandas: austeritatem itaque sententiae, subiecto præcepto temperat, dicens: Videte ne contemnatis vnum ex pusillis istis. Sic, inquit, præcipio severitatem, vt commiseri clementiam doceat.

k ¶ *Quid vobis videtur? Si fuerint alicui centum oves, & errauerit vna ex eis: nonne relinquit nonaginta nouem in montibus, &c.* Consequenter ad clementiam prouocat, qui præmiserat dicens: Videte, ne contemnatis vnum ex pusillis istis, & subiungit parabolam nonagintanouem ouium in montibus relictarum, & vnus errantis, quam pastor bonus, quia propter nimiam infirmitatem ambulare non poterat, humeris suis ad reliquum gregem reportauit. Quidam putant istum esse pastorem: qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est se esse æqualem Deo: sed exinanivit se, formam serui accipiens, factus obediens patri vsq; ad mortem, mortem autem crucis: & ob id ad terrena descenderit, vt saluam faceret vnâ ouiculam, quæ perierat, hoc est, humanum genus. Alij verò in nonagintanouem ouibus, iustorum putant numerum intelligi, & in vna ouicula, peccatorum: secundum quod in alio loco dixerat: *Non veni iustos vocare, sed peccatores: non enim opus habent sani medico, sed hi qui se male habent.* Ita parabola in euangelio secundum Lucam cum alijs duabus parabolis decem diachmarum & duorum filiorum scripta est.

l ¶ *Sic non est voluntas ante patrem vestrum, qui in cælis est, vt pe-*

b 179 II

c 180 VI

d 181 X

e 182 V

D

Apo. 1. 2. 3

1. Cor. xi. b.

Philip. 2. a

Luc. 15. f.

Luc. 15.

HIERON
11.7.8

CANON
E

reat vnus de pusillis istis. Refert ad superius propositum, de quo dixerat: Videte ne contemnatis vnun ex pusillis istis, & do- cet iccirco parabolam positam, vt pusilli non contemnan- tur. In eo autem quod dicit: Non est voluntas ante patrem vestrum, vt pereat vnus de pusillis istis, quotiens aliquis pe-

& hoc spiritualiter intelligere: quod vbi spiritus & anima corpus que conserierint, & non inter se bellum diuersarum habuerint voluntatum, carne concupiscente aduersus spiri- tum, & spiritu aduersus carnem: de omni re, quam petie- rint, impetrent a patre. Nullique dubium, quin bonarum rerum postulatio sit, vbi corpus ea vult habere quae spiritus:

f 183
V

rierit de pusillis istis, ostenditur, quod non voluntate patris pe- rierit.

Si autem peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum. Si te audie- rit, lucratus eris fratrem tuum. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc vnū vel duos, vt in ore duorum vel trium testium stet omne ver- bum. Quod si non audierit eos, dic ecclesiae. Si autē ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Amē dico vobis: quaecun- que alligaueritis super terram, erūt ligata & in caelo: & quaecun- que solueritis super terram, e- runt soluta & in caelo. Iterū dico vobis: quia si duo ex vobis cōsenserint super terrā, de omni re quamcūq; petierint, fiet illis a patre meo qui in caelis est. Vbi enim sunt duo vel tres cō- gregati in nomine meo, ibi sū in medio eorū. Tunc accedens Petrus ad eū, dixit: Domine, quotiens peccabit in me frater meus, & dimit- tam ei? vsq; septies? Dicit illi Iesus: Non dico tibi vsq; septies, sed vsq; septuagies septies. Ideo assimilatum est regnum caelorum homini regi, qui voluit rationē ponere cum seruis suis. Et cum cepisset rationē ponere, oblatu est ei vnus, qui debebat decē millia talenta. Cum autē nō haberet vnde redderet, iussit eum domi- nus venundari, & vxorē eius & filios, & omnia quae habebat, & reddi. Procidens autē seruus il- le rogabat eum, dicens: Patientiā habe in me, & omnia reddam tibi. Misertus autē dominus serui illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei. Egrediens autē seruus ille, inuenit vnun de cō- seruis suis, qui debebat ei centū denarios, & te- nens suffocabat eū, dicens: Redde quod debes. Et procidens conseruus eius, rogabat eum, di- cens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Ille autē noluit: sed abijt & misit eum in carcerē, donec redderet debitum. Vidētes autem conserui eius quae fiebant, contristati sunt valde, & venerunt & narrauerunt domino suo omnia quae facta fuerant. Tunc vocauit illum dominus suus, & ait illi: Serue nequam, omne debitum dimisit tibi, quoniā rogasti me. Nōne ergo oportuit & te misereri cōserui tui, sicut & ego tui misertus sum? Et iratus dominus eius, tradidit eum tortoribus, quoadusq; redderet vniuer-

g 184
X

a ¶ Si autem peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum, &c.] Si peccauerit in nos frater noster, & in qualibet causa nos laeserit, dimittendi habemus potesta- tem, imō necessitatem: quia praecipitur, vt debitoribus no- stris debita dimittamus. Si au- tem in Deum quis peccauerit, non est nostri arbitrij. Dicit enim scriptura diuina: Si peccauerit homo in hominem, rogabit pro ea sacerdos. Si autem in Deum peccauerit, quis rogabit pro eo? Nos ē con- trario in Dei iniuria benigni sumus, in nostris contumelijs ex- ercemus odia. Corripendus est autem frater seorsum, ne si se- mel pudorem ac verecundiam amisit, remaneat in peccato. Et si quidem audierit, lucrifi- ciamus animam eius, & per al- terius salutem, nobis quoq; ac- quiritur salus. Sin autem audire noluerit, adhibeatur frater. Quod si nec illum audierit, ad- hibeatur & tertius: vel corri- gendi studio, vel conueniendi sub testibus. Porro si nec illos audire voluerit, tunc multis di- cendum est, vt detestationi eū habeant, & qui non potuit pu- dore saluari, saluetur opprobri- is. Quando autem dicitur: Sit tibi sicut ethnicus & publicanus, ostenditur maiors esse detestationis, qui sub nomine fi- delis agit opera infidelium, quā hī qui apertē gentiles sunt. Publi- cani enim vocantur secundum tropologiam, qui saeculi se cōtantur lucra, & exigunt ve- stigalia per negotiationes & fraudes, ac furta, scelerataque periuria.

d ¶ Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: Domine, quotiens peccabit in me frater meus, & dimittam ei, &c.] Haeret sibi sermo dominicus, & in modum funiculi triplicis, rō- pi non potest. Supra dixerat: Videte ne contemnatis vnun expu- sillus istis, & adiecerat: Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum, & praemium repromiserat, dicens: Si duo ex vobis cōsenserint super ter- ram, de omni re impetrabunt quam petierint, & ego ero in medio eorum. Prouocatus apostolus Petrus interrogat quotiens fratri in se peccanti dimittere debeat, & cū interrogatione profert sententiam, vsque septies. Cui re- spondit Iesus: Non vsque septies, sed vsque septuagies septies, id est, quadringentis nonaginta vici- bus: vt totiens peccanti fratri dimitteret in die, quotiens ille peccare non possit.

h 185
VII

¶ Amen dico vobis: quaecun- que alligaueritis super terram, erunt ligata & in caelo: & quaecun- que solueritis super terram, erunt soluta & in caelo.] Quia dixerat: si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus: & poterat contemptoris fra- tris haec occulta esse responsio, vel tacita cogitatio: Si me despicias, & ego te despicio: si tu me condemnas, & mea sententia condemnaberis. Potestatem tribuit apostolis, vt sciant qui a talibus condemnantur, humanam sententiam diuina sententia roborari, & quodcun- que ligatum fuerit in terra, ligati pariter & in caelo.

e ¶ Ideo assimilatum est regnum caelorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum seruis suis.] Familiare est Syris & maxime Pa- lestinis ad omnem sermonem suum parabolas iungere: vt quod per simplex praecceptum teneri ab auditoribus non potest, per similitudinem exem- plaque teneatur. Praeccepit itaq; Petro sub comparatione regis & domini, & serui, qui debitor decem millium talentorum, a do- mino rogans, veniam impetra- uerat, vt ipse quoque dimitat conseruis suis minora peccanti- bus. Si enim ille rex & domi- nus seruo debitori decem mil- lium talentorum tam facile di- misit, quantō magis serui con- seruis suis debent minora di- mittere? Quod vt manifestius fiat, dicamus sub exemplo: Si quis nostrum commiserit adulterium, homicidium, sacrile- gium, maiora crimina decem millium talentorum, roganti- bus dimittuntur, si & ipsi dimittant minora peccantibus. Sin autem ob factam contumeliam sumus implacabiles, & propter amarum verbum perpetes habeamus discordias: nōne nobis videmur rectē redigendi in carcerem, & sub ex- emplo operis nostri hoc agere, vt maiorum nobis delictō- rum venia non relaxetur?

i 186
X
Reg. 2. c.

c ¶ Iterum dico vobis: quia si duo ex vobis cōsenserint super terram, de omni re quamcun- que petierint, fiet illis a patre meo qui in caelis est, &c.] Omnis supra sermo nos ad concordiam prouocarat. Igitur & praemium pollicetur, vt sollicitius festinemus ad pacem, cum se dicat inter duos & tres medium fore: Iuxta illud exemplum tyranni, qui duos amicos captos (cum vnus ad videntam matrem reuertisset, & amicum pro se vadem dedisset) sic probare voluit, vt vno tento alterum di- mitteret. Cumque reuertisset ad dictam diem, admirans am- borum fidem, rogauit vt se haberent tertium. Possumus

f ¶ Et cum cepisset rationem ponere, oblatu est ei vnus, qui debebat decem millia talenta. Cum autem non haberet vnde redderet, iussit eum dominus venundari, & vxorem eius, & filios, & omnia quae habebat, &c.] Scio quosdam istum, qui debebat decem millia talenta, diabolū interpretari, cuius vxorem & filios venundandos persequerante illo in malitia, in sapientiam & malas cogitationes intelligi voluit. Sicut enim iusti vxor dicitur sapientia: sic vxorem iniusti & peccatoris, appellari stulti- tiam. Sed quomodo ei dimittat dominus decē millia talēta, & ille nobis conseruis suis centum denarios non dimiserit:

l 188
X

¶ Amen dico vobis: quaecun- que alligaueritis super terram, erunt ligata & in caelo: & quaecun- que solueritis super terram, erunt soluta & in caelo.] Quia dixerat: si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus: & poterat contemptoris fra- tris haec occulta esse responsio, vel tacita cogitatio: Si me despicias, & ego te despicio: si tu me condemnas, & mea sententia condemnaberis. Potestatem tribuit apostolis, vt sciant qui a talibus condemnantur, humanam sententiam diuina sententia roborari, & quodcun- que ligatum fuerit in terra, ligati pariter & in caelo.

¶ Iterum dico vobis: quia si duo ex vobis cōsenserint super terram, de omni re quamcun- que petierint, fiet illis a patre meo qui in caelis est, &c.] Omnis supra sermo nos ad concordiam prouocarat. Igitur & praemium pollicetur, vt sollicitius festinemus ad pacem, cum se dicat inter duos & tres medium fore: Iuxta illud exemplum tyranni, qui duos amicos captos (cum vnus ad videntam matrem reuertisset, & amicum pro se vadem dedisset) sic probare voluit, vt vno tento alterum di- mitteret. Cumque reuertisset ad dictam diem, admirans am- borum fidem, rogauit vt se haberent tertium. Possumus

F

¶ Amen dico vobis: quaecun- que alligaueritis super terram, erunt ligata & in caelo: & quaecun- que solueritis super terram, erunt soluta & in caelo.] Quia dixerat: si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus: & poterat contemptoris fra- tris haec occulta esse responsio, vel tacita cogitatio: Si me despicias, & ego te despicio: si tu me condemnas, & mea sententia condemnaberis. Potestatem tribuit apostolis, vt sciant qui a talibus condemnantur, humanam sententiam diuina sententia roborari, & quodcun- que ligatum fuerit in terra, ligati pariter & in caelo.

¶ Iterum dico vobis: quia si duo ex vobis cōsenserint super terram, de omni re quamcun- que petierint, fiet illis a patre meo qui in caelis est, &c.] Omnis supra sermo nos ad concordiam prouocarat. Igitur & praemium pollicetur, vt sollicitius festinemus ad pacem, cum se dicat inter duos & tres medium fore: Iuxta illud exemplum tyranni, qui duos amicos captos (cum vnus ad videntam matrem reuertisset, & amicum pro se vadem dedisset) sic probare voluit, vt vno tento alterum di- mitteret. Cumque reuertisset ad dictam diem, admirans am- borum fidem, rogauit vt se haberent tertium. Possumus

Eccl. 4. d.

H

nec

CANON
C
Deut. 24. 1

1. Cor. 7. b.

a 189
VI

Prov. 18. d.

b 190
II

c 191
X

D

Sup. 7. a.

A ne ecclesiastica interpretationis est, nec a prudentibus viris recipienda.

a ¶ Sic & pater meus celestis faciet vobis, si non remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris. Formidolosa sententia, si iuxta nostram mentem sententia Dei flectitur atque mutatur. Si parua fratrib. non dimittimus, magna nobis à Deo non dimittentur. Et quia potest vnusquisque dicere: Nihil habeo contra eum, ipse nouit, habet Deum iudicem, nõ mihi cura est quid velit agere, ego ignoui ei: confirmat sententiam suam, & omnem simulationem fictæ pacis euerit, dicens: Si non remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris.

CAPVT XIX.

ET factum est cum consummas- set Iesus sermones istos, migravit à Galilæa, &c. Et accesserunt ad eum Pharisæi tentantes eum, & dicentes: Si licet homini dimittere vxorem suam quacumq; ex causa? De Galilæa venerat ad Iudæam: iccirco pharisæorum scribarumque factio interrogat eum: vtrum licet homini dimittere vxorem suam qualibet causa: vt quasi cornuto teneant eum syllogismo, & quodcumq; responderit, captioni pateat. Si dixerit dimittendas esse vxores qualibet ex causa, & ducendas alias: pudicitia prædicator sibi videtur docere contraria. Si autem responderit, non omnem ob causam debere dimitti, qua-

si sacrilegi reus tenebitur, & aduersus doctrinam Moysi, ac per Moysen, Dei, facere iudicabitur. Igitur Dominus sic repositionem temperat, vt decipulam eorum transeat, scripturam sanctam adducens in testimonium, & naturalem legem, primamque Dei sententiam secundæ opponens, quæ non voluntate Dei, sed peccantium necessitate concessa est.

c ¶ Qui respondens, ait eis: Non legistis: quia qui fecit ab initio, masculum & feminam fecit eos? Hoc in exordio Geneleos scriptum est. Dicendo autem masculum & feminam, ostendit secundam vitandam coniugiam. Non enim ait, masculum & feminas, quod ex priorum repudio quærebatur: sed masculum & feminam, vt vnus coniugis confortia ne ceterentur.

d ¶ Et dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhaerebit vxori suæ. Similiter adhaerebit vxori suæ, non vxoribus. Et erunt duo in carne vna. Præmium nuptiarum, è duabus vnam carnem fieri. Castitas iuncta spiritui, vnus efficitur spiritus.

e ¶ Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet. Deus coniunxit, vnam faciendo carnem viri & feminæ: hanc homo non potest separare, nisi forsitan solus Deus. Homo separet, quando propter desiderium secundæ vxoris primam dimittit. Deus separet, qui & coniunxerat, quando ex consensu propter seruitutem Dei (eò quòd tempus in arcto sit) sic habemus vxores, quasi non habentes.

f ¶ Dicunt illi: Quid ergo Moyses mandauit dari libellum repudiij, & dimittere? Aperunt calumniam quam parauerant. Et certe Dominus non propriam sententiam protulerat, sed veteris historiae, & mandatorum Dei fuerat recordatus.

g ¶ Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras: ab initio autem non fuit sic. Quod dicit, istiusmodi est: Numquid potest Deus sibi esse contrari⁹, vt aliud antè iusserit, & sententia sua nõ otio frangat imperio:

Non ita sentendum est: sed Moyses cum videret, propter desiderium secundarum coniugum (quæ vel ditiores, vel iuniores, vel pulchriores essent) primas vxores interfici, aut malam vitam ducere, maluit indulgere discordiam, quam odia & homicidia perseuerare. Simulque considera, quòd

non dixit: Propter duritiam cordis vestri permisit vobis De⁹, sed Moyses, vt iuxta apostolum, consilium sit hominis, non imperium Dei.

h ¶ Dico autem vobis: quia quicumque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, &c. Sola fornicatio est, quæ vxoris vincat affectum: imò cum illa vnam carnem in aliam diuiserit, & se fornicatione separauerit à marito, nõ debet teneri, ne virum quoque sub maledicto faciat, dicente scriptura: Qui adulteram tenet, stultus & impius est. Vbi cumque est igitur fornicatio, & fornicationis suspicio, liberè vxor dimittitur. Et quia poterat accidere, vt aliquis calumniam faceret innocenti, & ob secundam copulam nuptiarum veteri crimen impingeret: sic priorem dimittere iubetur vxorem, vt secundam prima viuente non habeat. Quod enim dicit, tale est: Si non propter libidinem, sed propter iniuriam dimittis vxorem: quare expertus infelices priores nuptias, nouarum te immittis periculo? Necnon quia poterat euenire, vt iuxta eandem legem, vxor quoque marito daret repudium, eadem cautela præcipitur, ne secudum accipiat virum. Et quia meretrix, & quæ semel fuerat adultera, opprobrium non timebat: secundo præcipitur viro, quòd si talem duxerit, sub adulterij sit crimine.

i ¶ Dicunt ei discipuli: Si ita est causa homini, &c. Graue pondus vxorum est, si excepta causa fornicationis, eas dimittere non licet. Quid enim si temulenta fuerit, si iracunda, si malis moribus, si luxuriosa, si gulosa, si vaga, si iurgatrix, si maledica, tenenda erit istiusmodi: Volumus, nolimus, sustinenda est. Cum enim essemus liberi, voluntariè nos subiecimus seruituti. Videntes ergo apostoli graue vxorum iugum, proferunt motum animi sui, & dicunt: Si ita est causa homini cum vxore, non expedit nubere.

k ¶ Qui dixit illis: Non omnes capiunt, &c. Nemo putet sub hoc verbo vel farum, vel fortunam introduci: quòd hi sint virgines, quibus à Deo datum sit: aut quos quidam ad hoc casus adduxerit: sed his datum est, qui petierunt, qui voluerunt, qui vt acciperent, laborauerunt. Omni enim petenti dabitur, & quærens inueniet, & pulsanti aperietur.

l ¶ Sunt enim eunuchi, qui de matris vtero sic nati sunt: & sunt eunuchi, qui facti sunt ab, &c. Triplex genus est eunuchorum, duorum carnalium, & tertij spiritualis. Alij sunt qui de matris vtero sic nascuntur. Alij quos vel captiuitas facit, vel delicta matronales. Tertij sunt qui seiplos castrauerunt propter regnum cælorum, & qui cum possint esse viri, propter Christum eunuchi fiunt: istis promittitur præmium: superioribus autem, quibus castimonie necessitas non voluntas est, nihil omnino debetur. Possimus & aliter dicere. Eunuchi sunt ex matris vtero, qui frigidioris naturæ sunt, nec libidines appetentes. Et alij, qui ab hominibus fiunt, quos aut philosophi faciunt, aut propter idolorum cultum emolliuntur in feminas: vel persuasione hæretica simulant castitatem, vt mentiantur religionis veritatem. Sed nullus eorum consequitur regna cælorum, nisi qui se castrauerit propter Christum. Vnde & infert: Qui potest capere, capiat: vt vnusquisque consideret vires suas, vtrum possit

virgima-

1. Cor. 7. c.

HIERON
M. 7. 8

virginalia & pudicitiae implere praecepta. Per se enim castitas blanda est, & quemlibet ad se alliciens. Sed consideranda sunt vires, ut qui potest capere, capiat. Quasi hortantis vox Domini est, & milites suos ad pudicitiae premium concitantis. Qui potest capere, capiat: qui potest pugnare, pugnabit, superet ac triumphet.

a ¶ Tunc oblatis sunt ei paruuli, ut manus eis imponeret, & oraret: discipuli autem increpabant eos. Non quo nollent eis Saluatoris & manu & voce benedici: sed quod necdum habentes plenissimam fidem, putarent eum in similitudinem hominum, offerentium importunitate lassari.

b ¶ Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me venire: talium est enim regnum caelorum. Significanter dixit talium, non istorum, ut ostenderet non aetatem regnare, sed mores, & his qui similem habent innocentiam & simplicitatem, praemium repromitti. Apostolo quoque in eandem sententiam congruente: Fratres, nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuliescote: sensu autem ut perfecti sitis.

c ¶ Et ecce vnus accedens, ait illi: Magister bone, quid boni faciam, ut habeam vitam aeternam, &c. Ille qui interrogat, quomodo vitam consequatur aeternam, & adolescens & diues est & superbus, & iuxta alium euangelistam, non voto discens, sed tentantis interrogat.

d ¶ Quid me interrogas de bono? Vnus est bonus Deus. Qui magistrum vocauerat bonum, & non Deum, vel Dei filium confessus erat, dicit, quamuis sanctum hominem comparatione Dei non esse bonum, de quo dicitur: Confitemini Domino quoniam bonus. Ne quis autem putet in eo quod bonus Deus dicitur, excludi a bonitate filium Dei, legimus in alio loco: Pastor bonus ponit animam suam pro ouibus suis. Et in propheta: Spiritum bonum, terramque bonam. Igitur & Saluator non bonitatis testimonium renuit, sed magistri absque Deo exclusit errorem.

e ¶ Si autem vis ad vitam ingredi, serua mandata. Dicit illi: Quae? Iesus autem dixit: Non homicidium facies. Non adulterabis. Non furum facies. Non falsum testimonium, &c. Adolescentem istum tentatorem esse, ex eo probare possumus, quod dicente sibi Domino: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: rursus fraudulenter interrogat, quae sint illa mandata: quasi non ipse legerit, aut Dominus possit Deo iubere contraria.

f ¶ Dicit illi adolescens: Omnia haec custodius a iuuentute mea. Quid adhuc mihi deest? Mentitur adolescens. Si enim hoc quod positum est in mandatis: Diliges proximum tuum sicut teipsum, opere compleisset: quomodo postea audiens: Vade & vende quae habes, & da pauperibus, tristis recessit, quia habebat possessiones multas?

g ¶ Si vis perfectus esse, vade, vende quae habes, & da pauperibus, &c. In potestate nostra est, vtrum velimus esse perfecti. Tamen quicumque perfectus esse voluerit, debet vendere quae habet, & non ex parte vendere, sicut Ananias fecit & Sapphira: sed totum vendere, & cum vendiderit, dare omne pauperibus, & sic sibi praeparare thesaurum in regno caelorum. Et hoc ad perfectionem non sufficit, nisi post com-

temptas diuitias, Saluatorem se quatur, id est, relictis malis faciat bona. Facilius enim sacculus contemnitur, quam voluptas. Multi diuitias relinquentes, dominum non sequuntur. Sequitur autem dominum, qui imitator eius est, & per vestigia illius graditur. Qui enim dicit se in Christo credere, debet

quomodo ille ambulauit, & ipse ambulare. h ¶ Abijt tristis: erat enim habens multas possessiones. Hae est tristitia, quae ducit ad mortem. Causaque tristitiae redditur: quod habuerit multas possessiones, id est, spinas & tribulos, quae fermentem dominicam suffocauerint.

i ¶ Iesus autem dixit discipulis suis: Amen dico vobis, quia diues difficile intrabit in regnum caelorum. Et quomodo Abraham, Isaac & Iacob diuites intrarunt in regnum caelorum, & in euangelio Matthaeus & Zaccheus diuitijs derelictis, Domini testimonio praedicantur? Sed considerandum, quod eo tempore, quo intrauerunt, diuites esse desierunt. Tam diu ergo non intrabant, quamdiu diuites fuerunt. Et tamen quia difficulter diuitiae contemnantur, non dixit: Impossibile est diuites intrare in regnum caelorum, sed difficile. Vbi difficile ponitur, non impossibilitas praetenditur, sed raritas demonstratur.

k ¶ Et iterum dico vobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum caelorum. Auditis autem his discipuli mirabantur valde, &c. Hoc dicto ostenditur non difficile esse, sed impossibile. Si enim quomodo camelus non potest intrare per foramen acus: sic diues intrare non potest in regna caelorum, nullus diuitem saluus erit. Sed si legamus Esaiam, quomodo cameli Madian & Ephra veniant Hierusalem cum

donis atque muneribus, & qui prius curui erant, & vitiorum prauitate distorti, ingrediantur portas Hierusalem, videbimus quomodo & isti cameli, quibus diuites comparantur, cum deposuerint grauem sarcinam peccatorum, & totius corporis prauitate, intrare possint per angustam portam, & arctam viam, quae ducit ad vitam. Interrogantibus autem discipulis, & admirantibus austeritatem dicti, quis ergo saluus fiet: clementia sua severitatem sententiae temperauit, dicens: Quae apud homines impossibilia, apud Deum possibilia sunt.

l ¶ Tunc respondens Petrus dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis? Grandis fiducia: Petrus piscator erat, diues non erat, cibos manu & arte quaerebat: & tamen loquitur confidenter, reliquimus omnia. Et quia non sufficit tantum relinquere, iungit quod perfectum est: & secuti sumus te. Fecimus quod iussisti: quid igitur nobis dabis praemij?

m ¶ Iesus autem dixit illis: Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me, &c. Non dixit, qui reliquistis omnia: hoc enim & Crates fecit philosophus, & multi alij diuitias contempserunt, sed qui secuti estis me: quod proprie Apostolorum est atque credentium. In regeneratione cum federit filius hominis in sede maiestatis suae (quando & mortui de corruptione resurgent incorrupti) sedebitis & vos in solijs iudicantium, condemnantes duodecim tribus Israel: quia vobis

1. Ioan. 2. a

1. Cor. 7. e

Gene. 12. b
& 26. a

Luc. 19. a

H

Esa. 60. a

f 194
II
1. Co. 14. p

g 195
II

Mat. 10. c

F
Luc. 10. c

h 196
X

i 197
V

Psal. 117. d

Ioan. 10. b
Psal. 142. c

Act. 5. a

k 198 II

l 199 II

r. loann. i. b.

a200 X

b201 II

Gal. 3. b

e 202 VI

Luc. 13. d.

Ha c

A vobis credentibus illi credere noluerunt.

Sup. 10 d. Mar. 10 d.

a ¶ Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, &c.] Locus iste cum illa sententia congruit, in qua Saluator loquitur: Non veni pacem mittere, sed gladium. Veni enim separare hominem a patre suo, & matrem a filia, & nurum a socru:

et inimici hominis domestici eius. Qui ergo propter fidem Christi, & predicationem euangelij, omnes affectus contempserint, atque diuitias, & seculi voluptates: isti centuplum recipient, & vitam aeternam possidebunt. Ex occasione huius sententiae quidam introducunt mille annos post resurrectionem, dicentes tunc nobis centuplum omnium rerum, quas dimisimus, & vitam aeternam esse reddendam, non intelligentes, quod si in ceteris digna sit re promissio, in vxoribus appareat turpitudine: vt qui vnam pro domino dimiserit, centum recipiat in futuro. Sensus ergo iste est: Qui carnalia pro Salvatore dimiserit, spiritualia recipiet, quae comparatione & merito sui ita erunt, quasi si paruo numero centenarius numerus compararetur: Vnde dicit & Apostolus, qui vnam tantum domum, & vnus prouincias paruos agros dimiserat. Quasi nihil habentes, & omnia possidentes.

1. Cor. 6. b.

CAPVT XX.

B

Simile est regnum caelorum homini patrifamilias, qui exijt primo mane conducere operarios in vineam suam, &c.] Parabola ista vel similitudo regni caelorum, ex his quae praemissa sunt, intelligitur. Scriptum est enim ante eam: Multi erunt primi nouissimi, & nouissimi primi. Non tempore differente Domino, sed fide: Dicitque patrem familias primo mane exiit, vt conduceret operarios in vineam suam, & pretium operis constituisse denarium. Deinde egressum circa horam tertiam, vidisse alios stantes in platea otiosos, & illis nequaquam denarium, sed quod iustum est fuisse pollicitum. Sexta quoque hora, & nona fecisse similiter. Vndecima autem inuenisse alios stantes,

Pal. 21. b

quit tota die otiosi fuerant, & misisse eos in vineam. Cum autem sero factum esset, praecipisse procuratori suo, vt a nouissimis inciperet reddere, hoc est, ab operarijs horae vndecimae, vsq; ad operarios horae primae, omnesque pariter contra nouissimos inuidia concitatos, iniquitatem arguisse patrifamilias: Non quod minus acceperint, quam fuerat constitutum, sed quod plus accipere voluerint his, in quos se clementia conductoris effuderat. Mihi videntur primae horae esse operarii, Samuel & Hieremias, & Baptista Ioannes, qui possunt cum Palmista dicere: Ex vtero matris meae Deus meus es tu. Tertia vero horae operarij sunt, qui a pubertate seruire Deo ceperunt. Sexta hora, qui matura aetate susceperunt iugum Christi. Nonae, qui iam declinant ad senium. Porro vndecimae, qui vltima lenectute, & tamen omnes pariter accipiunt praemium, licet diuersus labor sit. Sunt qui hanc parabolam aliter differant. Prima hora voluit missum

esse in vineam, Adam, & reliquos patriarchas vsq; ad Noe. Tertia, ipsum Noe vsq; ad Abraham, & circumcisionem ei datam. Sexta ad Abraham vsq; ad Moysen, quando lex data est. Nona, ipsum Moysen & prophetas. Vndecima, apostolos & gentium populum, quibus omnes inuidet. Vnde hoc ipsum intelligens post horam iam vndecimam, cum esset prope Solis occasum & ad vesperam, Ioannes euangelista loquitur: Filii mei, nouissima hora est. Et simul considera, quod iniustitiam patrisfamilias, quam in vndecimae horae operarijs omnes pariter accusant, in seipis non intelligunt. Si enim iniquus est paterfamilias, non in vno iniquus est, sed in omnibus: quia non sic laborauit tertiae horae operarijs, quomodo ille, qui prima hora est missus in vineam. Similiter & sexta horae operarius, minus laborauit tertiae horae operario: & nona, sextae horae operario. Omnis itaque retro vocatio gentibus inuidet, & in euangelij torquetur gratia. Vnde & Saluator concludens parabolam: Erunt, inquit, primi nouissimi, & nouissimi primi: Quod Iudaei de capite vertantur in caudam, & nos de cauda mutemur in caput.

CAPVT XX.

Simile est regnum caelorum homini patrifamilias, qui exijt primo mane conducere operarios in vineam suam. Conuentione autem facta cum operarijs ex denario diurno, misit eos in vineam suam. Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos, & dixit illis: Ite & vos in vineam meam, & quod iustum fuerit, dabo vobis: Illi autem abierunt. Iterum autem exijt circa sextam & nonam horam, & fecit similiter. Circa vndecimam vero exijt, & inuenit alios stantes, & dicit illis: Quid hic statis tota die otiosi? Dicunt ei: Quia nemo nos coaduxit. Dicit illis: Ite & vos in vineam. Cum autem factum esset, dicit dominus vineae procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens a nouissimis vsq; ad primos. Cum venissent ergo, qui circa vndecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios. Venientes autem & primi, arbitrati sunt quod plus essent accepturi: acceperunt autem & ipsi singulos denarios. Et accipientes murmurabat aduersus patrefamilias, dicentes: Hi nouissimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & aestus: At ille respondens vni eorum, dixit: Amice, non facio tibi iniuriam. Nonne ex denario conuenisti mecum? Tolle quod tuum est, & vade. Volo autem & huic nouissimo dare, sicut & tibi. Aut non licet mihi quod volo facere? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Sic erunt nouissimi primi, & primi nouissimi. Multi enim sunt vocati, pauci vero electi. Et ascendens Iesus Hierosolymam, aspsit duodecim discipulos suos secretum, & ait illis: Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur principibus sacerdotum & scribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die resurget. Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedaei cum filiis suis: adorans

penitentem, & patrem accusat iniustitiae. Et vt sciamus, hunc esse sensum, quem diximus, titulus parabolae huius finisque consentiant. Sic erunt, inquit, nouissimi primi, & primi nouissimi. Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.

g ¶ Et ascendens Iesus Hierosolymam, &c.] Crebro hoc ipsum discipulis dixerat: sed quia multis in medio disputatis poterat labi de memoria quod audierant: iturus Hierosolymam, & secum ducturus Apostolos, ad tentationem eos parat, ne cum venerit persecutio & crucis ignominia, scandalizentur.

h ¶ Tunc accessit, &c.] Vnde opinionem regni habet mater filiorum Zebedaei: vt cum Dominus dixerit, filius hominis tradetur principibus sacerdotum & scribis, & condemnabunt eum morte, & tradent gentibus ad illudendum, flagellandum & crucifigendum, & ignominiam passionis timentibus discipulis nunciaret: illa gloria postulet triumphantis.

HIERONIMUS
M. 7. 8.

CANON E

Hac ut reor ex causa, quia post omnia dixerat Dominus, & tertia die resurget: putavit eum mulier post resurrectionem illico regnaturum, & hoc quod in secundo adventu promittitur, in primo esse complendum, & auiditate feminea, presentia cupit immemor futurorum. Quod autem interrogat Dominus, & illa petente respōdit: quid vis? non venit de ignorantia, sed ex eius persona dicitur, qui flagellandus & crucifigendus erat, quomodo & in hamorthoula: Quis me terigit: Et de Lazaro: Vbi posuisti eum? In veteri quoque testamento: Adam ubi es? Et descendens videbo si iuxta clamorem, qui venit ad me, persiciant: sin autem non est, ut scia. Postulat autem mater filiorum Zebedaei errore muliebri, & pietatis affectu, nesciens quid peteret. Nec mirum, si ista arguatur imperitiæ, cum de Petro dicatur, quando tria vult facere tabernacula: Nesciens quid diceret.

Luc. 8. f. Ioan. 11. d.

Gen. 3. b. Ibi. 18. e. d. 203 II

c. 204 IV Matt. 9. a. f. 205 II

Psal. 115. a. F

Act. 12. a. Tertul. de prescrip. haeres.

Supr. 17. a

adoras & petes aliquid ab eo. Qui dixit ei: Quid vis? Ait illi: Dic ut sedeant hi duo filii mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad sinistram in regno tuo. Respondens autem Iesus, dixit: Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Dicunt ei: Possumus. Ait illis: Calicem quidem meum bibetis, sedere autem ad dexteram meam, & sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a patre meo. Et audientes decem indignati sunt de duobus fratribus. Iesus autem vocavit eos ad se, & ait: Scitis, quia principes gentium dominantur eorum, & qui maiores sunt, potestate exercent in eos. Non ita erit inter vos: sed quicumque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister. Et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus. Sicut filii hominis non venit ministrari, sed ministrare: Et dare animam suam redemptionem pro multis. Et egredientibus illis ab Hiericho, secuta est eum turba multa. Et ecce duo caeci sedentes secus viam audierunt, quia Iesus transiret & clamauerunt, dicentes: Domine misere nostri, fili Dauid. Turba autem increpabat eos, ut tacerent. At illi magis clamabant, dicentes: Domine miserere nostri, fili Dauid. Et stetit Iesus, & vocavit eos, & ait: Quid vultis ut faciam vobis? Dicunt: Domine, ut aperiantur oculi nostri. Misertus autem eorum Iesus, terigit oculos eorum. Et confestim viderunt, & sequuti sunt eum.

a Respondens autem Iesus dixit: Nescitis quid petatis. Mater postulat, & Dominus discipulis loquitur: intelligens preces eius ex filiorum descendere voluntate.

b Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Calicem in scripturis diuinis, passionem intelligimus, iuxta illud: Pater, si possibile est, transeat a me calix iste. Et in psalmo: Quid retribuam Domino pro omnibus quae retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Statimque infert quis iste sit calix. Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius.

c Ait illi: calicem quidem meum bibetis, &c. Queritur quomodo calicem martyrii filij Zebedaei, Iacobus videlicet & Ioannes biberint: cum scriptura narret, Iacobum tantum a postololum ab Herode capite truncatum: Ioannes autem propria morte vitam finierit. Sed si legamus ecclesiasticas hystorias, in quibus fertur, quod & ipse propter martyrium sit missus in feruentis olei dolium, & inde ad suscipiendam coronam Christi athleta processerit: statimque relegatus in Pathmos insulam sit: videbimus martyrio animum non defuisse, & bibisse Ioannem calicem confessionis, quem & tres pueri in camino ignis biberunt, licet persecutor non fuderit sanguinem. Quod autem dicit: sedere ad dexteram meam & sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a patre meo: sic intelligendum est: Regnum caelorum non est dantis, sed accipientis. Non est enim acceptio personarum apud Deum, sed quicumque talem se praebuerit, ut regno caelorum dignus fiat, hic accipiet, quod non persona, sed vita paratum est. Si itaque tales estis, qui consequamini regnum caelorum, quod pater meus triumphantibus & victoribus preparauit, vos quoque accipietis illud. Alij de Moysse & Elia dictum volunt, quos paulo ante in monte eum eo viderant loquentes: sed mihi nequaquam videtur. Ideo enim sedentium in regno caelorum vocabula non dicuntur, ne paucis nominatis, ceteri putarentur exclusi.

d Et audientes decem indignati sunt de duobus fratribus. Decem apostoli non indignantur matri filiorum Zebedaei, nec ad mulieris audaciam referunt postulantis, sed ad filios: quod ignorantes mensuram suam immodica cupiditate exarserint, quibus & Dominus dixerat: Nescitis quid petatis. Subintelligitur autem vel ex responsione Domini, vel ex indignatione Apostolorum, quod filij matrem immiserint ad grandia postulanda.

e Iesus autem vocavit eos ad se, & ait: Scitis quia principes gentium dominantur eorum, &c. Humilis magister & mitis, nec cupiditatis immodice suos arguit postulantes, nec decem reliquos indignationis increpat & liuoris: sed tale ponit exemplum, quo doceat eum maiorem esse qui minor fuerit, & illum Dominum fieri, qui omnium seruus sit. Frustra igitur aut illi immoderata quaesierant: aut isti dolent super maiorum desiderio: cum ad summitatem virtutum non potentia, sed humilitate veniant. Denique sui proponit exemplum, ut si dicta parui penderent, erubescerent ad opera, & dicit.

f Sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare. Nota, quod crebro diximus, cum qui ministrat, appellari filium hominis.

g Et dare animam suam redemptionem pro multis. Quando formam serui accepit, ut pro mundo sanguinem funderet. Non dedit animam suam redemptionem dare pro omnibus, sed pro multis, id est, pro his qui credere voluerint.

h Et egredientibus illis ab Hiericho, secuta est eum turba multa, &c. Multi latrones erant in Hiericho, qui egredientes & descendentes de Hierusalem, interficere & vulnerare consueuerant: idcirco Dominus venit Hiericho cum discipulis suis, ut liberet vulneratos, & multam turbam secum trahat. Denique postquam egredi voluit ab Hiericho, sequuta est eum turba multa. Si mansisset Hierosolymis, & nunquam ad humilia descendisset, turba vsque hodie federet in tenebris & umbra mortis. Sed & duo caeci erant iuxta viam. Caecos appellat, qui necdum dicere poterant: In lumine tuo videbimus lumen. Secus viam, quia videbantur quidem legis habere notitiam, sed viam, quae Christus est, ignorabant: quos plerique Pharisaeos intelligunt & Sadducaeos: alij verò vtrumque populum, & veteris testamenti & noui, quod alter scriptam legem, alter naturalem sequens sine Christo caecus erat. Hi quia per se videre non poterant, audierunt praeconia Saluatoris, & confessi sunt filium Dauid. Sin autem vterque caecus referitur ad populum Iudaeorum, hoc quod sequitur: Increpabat eos turba: super ethnicis intelligendum est, quos Apostolus monet, ne glorientur & superbiant contra radicem suam, sed cum ipsi errore priorum inserti fuerint ex oleastro in bonam oliuam, nequaquam debeant inuidere priorum saluti. Misere nostri fili Dauid. Increpantur a turbis, & nihilominus non tacent, sed crebrius id ipsum ingeminant, ut desiderium plenum verae lucis ostendant.

i Et stetit Iesus, & vocavit eos, & ait. Caci erant, quod pergerent, ignorabant, & sequi non poterant Saluatorem. Multae foucae in Hiericho, multae rupes & praerupta in profundum vergentia: idcirco Dominus stat, ut venire possint, & vocari iubet ne turba prohibeant, & interrogat quasi ignorans quid velint, ut ex responsione caecorum manifesta debilitas pateat, & virtus ex remedio cognoscatur.

k Misertus autem eorum Iesus, terigit oculos eorum: & confestim viderunt, & sequuti sunt eum. Tangit oculos, & praestat artifex quod natura non dederat. Aut certe debilitas tulerat, donat misericordia. Statimque viderunt, & sequuti sunt eum. Qui ante in Hiericho contracti sedebant, & clamare tantum nouerant, postea sequuntur Iesum, non tam pedibus quam virtutibus.

G

H

Psal. 35. c.

Rom. 11. c.

CANON C

CAPVT XXI.

ET cum appropinquasset Hierosolymis, & venisset Bethphage ad montem Oliueti, tunc Iesus misit duos discipulos suos, dicens eis: Ite in castellum, quod contra vos est, &c.] Egre ditur de Hiericho, turbis educis inde quam plurimis, & cæcis reddita sanitate appropinquat Hierosolymis, magnis ditatus mercibus, salute credentium reddita, ingredi cupit urbem pacis, & locum visionis Dei, & arcem speculatorij. Cumque appropinquaret Hierosolymis, & venisset Bethphage ad domum maxillarum (qui sacerdotum viculus erat, & confessionis portabat typum, & erat situs in monte Oliueti, vbi lumen scientiæ, vbi laborum & dolorum requies) misit duos discipulos suos *μαθητάς*, id est, scientiam & operam, vt ingrederentur castellum, quod contra vos est. Contra Apostolos enim erat, nec iugum doctrinarum volebat accipere. Et statim, inquit, inuenietis asinam alligatam, & pullum cum ea: soluite & adducite mihi. Alligata erat asina multis vinculis peccatorum. Pullus quoque lasciuus, & frenorum impatiens cum matre (secundum euangelium Luca) multos habebat dominos, non vni errori & dogmati subditus: & tamen multi domini, qui sibi potestatem illicitam vendicabant, videntes verum Dominum & seruos eius venisse, qui ad soluendum missi fuerant, non audent resistere. Quæ sit autem asina, & pullus asinæ, dicemus in subditis.

בית-פאג

Luc. 19. c.

Zach. 6. b.

CAPVT XXI.

ET cum appropinquasset Hierosolymis, & venisset Bethphage ad montem Oliueti, tunc Iesus misit duos discipulos, dicens eis: Ite in castellum, quod contra vos est, & statim inuenietis asinam alligatam, & pullum cum eo: soluite & adducite mihi. Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite: quia Dominus his opus habet, & confestim dimittet eos. Hoc autem factum est, vt adimpleretur quod dictum est per prophetam, dicentem: Dicite filia: Sion: ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam, & pullum filium subiugalis. Eunt autem discipuli fecerunt sicut precepit illis Iesus. Et adduxerunt asinam & pullum, & imposuerunt super eos vestimenta sua, & cum desuper sedere fecerunt. Plurima autem turba strauerunt vestimenta sua in via. Alij autem cædebant ramos de arboribus, & sternerbant in via. Turba autem, quæ precedebant, & quæ sequebantur, clamabant dicentes: Osanna filio David: benedictus qui venit in nomine Domini, Osanna in excelsis. Et cum intrasset Hierosolymam, commota est vniuersa ciuitas, dicens: Quis est hic? Populi autem dicebant: Hic est Iesus propheta à Nazareth Galilee.

cerent, & æquarent inæqualia: quod rectius atque securius in corde credentium, Christus dæmonum atque vitiorum victor incederet.

f § Turba autem quæ precedebant & quæ sequebantur, clamabant, dicentes: Osanna filio David, &c.] Quia manifesta est historia, spiritualem sequamur ordinem differendi. Turba quæ egressa fuerant de Hiericho, & sequitæ sunt Saluatorem ac discipulos eius, postquam pullum asinæ solutum viderunt (qui antè ligatus fuerat) & Apostolorum vestibus exornatum, & sedentem super eum Dominum Iesum: supposuerunt vestimenta sua, & strauerunt viam ramis arborum. Cumque opere cuncta fecissent, vocis quoque tribuunt testimonium, & precedentes atque sequentes non breui atque silenti confessione, sed clamore plenissimo resonant: Osanna filio David: benedictus qui venit in nomine Domini. Quod autem dicit: Turba quæ precedebat, & quæ sequebantur, vtrumque ostendit populum, & qui ante euangelium, & qui post euangelium Domino crediderunt, consona Iesum confessionis voce laudare, & secundum superioris parabola exemplum diuersarum horarum operarios, vnum fidei accipere præmium.

a 206 II

b 207 VII

c 208 I i

d 209 I

e 210 X

Tom. 3. e. p. 145. D

Ioan. 5. g.

Phil. 2. b

Psal. 23. b.

Deut. 18. c.

Porro quod sequitur: Osanna filio David, quid significet, & ante annos plurimos in breui epistola ad Damascum tunc Romana: vrbis episcopum dixisse me memini: & nunc perstringam breuiter. In centesimo decimoseptimo psalmo: qui manifestè de aduentu Saluatoris scriptus est: inter cætera hoc quoque legimus: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. A Domino factum est illud, & est mirabile in oculis nostris. Hæc est dies, quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea. Statim quæ iungitur: O Domine saluum me fac: O Domine bene prosperare. Benedictus qui venit in nomine Domini: benediximus vobis de domo Domini, & cætera. Pro eo quod habetur in Lxx. interpretibus, *ὁ κύριος εὐλογεῖ σὺν δέο*, id est: O Domine saluum fac. In Hebræo legimus: *בְּרַחֵם יְיָ אֱלֹהֵינוּ* quod manifestius interpretatus est Symmachus, dicens: Obsecro Domine saluum fac, obsecro. Nemo ergo putet ex duobus verbis, Græco videlicet & Hebræo sermone esse compositum, sed torum Hebraicum, & significare, quòd aduentus Christi salus mundi sit. Vnde & sequitur: Benedictus qui venit in nomine Domini. Saluatore quoque idipsum in euangelio comprobante: Ego veni in nomine patris mei, & non me receperistis. Alius venit in nomine suo, & recipietis eum. Nec non quod iungitur: Osanna, id est, salus, in excelsis, perspicuè ostenditur, quòd aduentus Christi non tantum hominum salus, sed totius mundi sit, terrena iungens cælestibus: Vt omne genui fleatur, cælestium, terrestrium & infernorum.

g § Et cum intrasset Hierosolymam, commota est vniuersa ciuitas, dicens: Quis est hic? Introeunte Iesu cum turba, tota Hierosolymorum ciuitas commouetur, mirans frequentiam, nesciens veritatem, & dicens: Quis est hic? Quod quidem in alio loco dicentes angelos legimus: Quis est iste rex gloria? Alijs autem vel ambigentibus vel interrogantibus, vilis plebecula confitetur, à minoribus incipiens, vt ad maiora perueniat, & dicit.

h § Hic est Iesus propheta à Nazareth Galilee. Propheta, quem & Moses similem sui dixerat esse venturum, & qui propriè apud Græcos scribitur cum *τὸ ἀπὸ τοῦ ἱεροσολέμου*, id est, cum articuli testimonio. A Nazareth autem Galilææ, quia ibi educatus fuerat.

a § Et in-

HIERON
M. 7. 8.

CANON

E

a

f 211.

I

g 212.

X

h 213

V

Esa 56. c.

Hiere. 7. b.

Ioan. 2. c.

i 214.

VI

F

Leuit. 25.

Deut. 23. d

τρυφικα

Ioan.

Ecc. 22. c.

Sup 10. a.

Psal. 13. b.

a ¶ *Er intrauit Iesus in templum Dei, & eiecit omnes vendentes & ementes in templo, & mensas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas euerit, &c.* Comitatus Iesus turba credentium (quæ vestimenta sua, vt illa se pede pullus incederet, strauerat) ingreditur templum, & eiecit omnes qui vendebant & emebant in templo: mensasque nummulariorum subuerit, & cathedras vendentium columbas dissipauit, dixitque eis, de scripturis sanctis testimonium proferens, quod domus patris eius, orationis domus esse deberet, non spelunca latronum, vel domus negotiationis, sicut in euangelio scriptum est. Et hoc primum sciendum, quod iuxta mandata legis, augustissimo in toto orbe templo Domini: & de cunctis penè regionibus Iudæorum illic populo conflante, innumerabiles immolabantur hostiæ: maxime festis diebus: taurorum, arietum, hircorum: pauperibus ne absque sacrificio essent, pullos columbarum & turturas offerentibus: accedebat plerumque, vt qui de longè venerant, non haberent victimas. Excogitauerunt igitur sacerdotes, quomodo prædam de populo facerent, & omnia animalia, quibus opus erat ad sacrificia, vendebant, vt & venderent non habentibus, & ipsi rursum empta susciperent. Hanc stropham eorum crebra venientium inopia dissipabat, qui indigebant sumptibus, & non solum hostias non habebant, sed ne vnde emerent quidem aues & vilia munuscula. Posuerunt itaque & nummularios, qui mutuam sub cautione darent pecuniam. Sed quia erat lege præceptum, vt nemo vsuras acciperet: & prodesse non poterat pecunia sænerata, quæ commodi nihil haberet, & interdum sortem perderet: excogitauerunt & aliam technam, vt pro nummularijs collybistas facerent, cuius verbi proprietatem Latina lingua non exprimit. Collyba dicuntur apud eos, quæ nos appellamus tragemata, vel vilia munuscula: Verbi gratia, fixi ciceris, vtiuumque passiarum, & poma diuersi generis. Igitur quia vsuras accipere non poterant collybista, qui pecuniam sænerati erant, pro vsuris accipiebant varias species: vt quod in nummo non licebat, in his rebus exigent quæ nummis cœmuntur, quasi non hoc ipsum Ezechiel prædicauerit, dicens: *Vsuram & superabundantiam non accipietis.* Istiusmodi Dominus cernens in domo patris negotiationem seu latrocinium, ardore spiritus concitatus (iuxta quod scriptum est in sexagesimo octauo psalmo: *Zelus domus tuæ comedit me*) fecit sibi flagellum de funiculis, & tantam hominum multitudinem eiecit de templo, dicens: *Scriptum est: domus mea, domus orationis vocabitur: vos autem fecistis eam speluncam latronum.* Latro enim est, & templum Dei in latronum conuertit specum, qui lucra de religione sectatur, cultusque eius non tam cultus Dei, quam negotiationis occasio est. Hoc iuxta historiam, ceterum secundum mysticos intellectus: quotidie Iesus ingreditur templum patris, & eiecit omnes tam episcopos & presbyteros & diaconos, quam laicos, & vniuersam turbam de ecclesia sua: & vnius criminis habet vendentes pariter & ementes. Scriptum est enim: *Gratis accepistis, gratis date.* Mensas quoque nummulariorum subuerit. Obserua propter auaritiam sacerdotum, altaria Dei, nummulariorum mensas appellari. Cathedrasque vendentium columbas euerit, qui vendunt gratiam spiritus sancti, & omnia faciunt vt subiectos populos deuorent, de quibus dicit: *Qui deuorant populum membra sua sicut escam panis.* Iuxta simplicem intelligentiam columbæ non erant in cathedris, sed in caucis, nisi forte columbarum institutores sedebant in cathedris, quod penitus absurdum est: quia in cathedris magistrorum magis dignitas indica-

tur, quæ ad nihilum redigitur, cum mixta fuerit lucris. Quod de ecclesijs diximus, vnusquisque de se intelligat. Dicit enim Apostolus: *Vos estis templum Dei, & spiritus sanctus habitat in vobis.* Non sit in domo peccatoris nostri negotiatio, non ementium vendentiumque commercia, non donorum cupiditas: ne ingrediatur Iesus iratus & rigidus, & non aliter mundet templum suum, nisi flagello adhibito, vt de spelunca latronum & de domo negotiationis, domum faciat orationis.

b ¶ *Et accesserunt ad eum cæci & claudi in templo, & sanauit eos.* Nisi mensas nummulariorum euertisset, cathedrasque columbas vendentium, cæci & claudi lucem pristinam & concitum gradum non meruissent recipere.

c ¶ *Videntes autem principes sacerdotum & scribæ mirabilia que fecit, &c.* Plerique arbitrantur maximum esse signorum, quod Lazarus suscitatus est, quod cæcus ex vtero lumen acceperit, quod ad Iordanem vox audita sit patris, quod transfiguratus in monte gloriâ ostenderit triumphantis. Mihi inter omnia signa quæ fecit, hoc videtur mirabilius esse, quod vnus homo & illo tempore contemptibilis, & in tantum vilis vt postea crucifigeretur, scribis & pharisæis contra se saeuientibus & videncibus lucra destrui sua, potuerit ad vnus flagelli verbera tantam eiecere multitudinem, mensasque subuertere, & cathedras confringere, & alia facere, quæ infinitus non fecisset exercitus. Igneum enim quiddam atque sydereum radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maiestas lucebat in facie. Cumque manum non audeant injcere sacerdotes, tamen opera calumniantur, & testimonium populi atque puerorum, qui clamabant: *Osanna filio Dauid*, vertunt in calumniam, quod videlicet hoc non dicatur, nisi soli filio Dei. Videant ergo episcopi, & quantum liber sancti homines, cum quanto periculo dici ista sibi patiantur: si Domino, cui verè hoc dicebatur (quia necdum erat solida credentium fides) pro crimine impingitur.

d ¶ *Iesus autem dicit illis, vtrique. Numquam legistis, quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem?* Quam moderatè sententiam temperat, & responso vtrinque vergens, & calumniæ non patens. Non dixit quod scribæ audire cupiebant: bene faciunt pueri, vt mihi testimonium perhibeant, nec rursum errant, pueri sunt, debetis ætati ignoscere: sed profert exemplum de octauo psalmo, vt tacente Domino, scripturarum testimonium puerorum dicta firmaret.

e ¶ *Et relictis illis abiit foras extra ciuitatem in Bethaniam, ibique mansit.* Reliquit incredulos, & urbem egressus contradicentium, iuit Bethaniam, quod interpretatur domus obedientiæ: iam tunc vocationem gentium præfigurans: ibique mansit, quia in Israel permanere non potuit. Hoc quoque intelligendum est, quod tantæ fuerit paupertatis, & ita nulli adulatus sit, vt in vrbe maxima nullum hospitem, nullam inuenerit mansionem: sed in agro paruulo apud Lazarum fororesque eius habitaret, eorum quippe vnica Bethania est.

f ¶ *Mandè autem reuertens in ciuitatem esurij, &c.* Discussis noctis tenebris matutina luce radiante, & vicina meridie, in qua Dominus passione sua illustraturus erat orbem, cum in ciuitatem reuenteretur, esurij: vel veritatem humanæ carnis ostendens, vel esuriens salutem credentium, & æstus ad incredulitatem Israelis. Cumque vidisset arborem vnam, quam intelligimus synagogam, & conciliabulum Iudæorum, iuxta viam (habebat enim legem, & ideo iuxta viam erat) quia non credebant in viam: venit ad eum (stantem scilicet & immobilem, & non habentem euangelij pedes) nihilque

G

2. Cor. 6. d

1. Cor. 3. d

Ioan. 11. c. g.

a. Co 3. d.

Marc. 9. a.

H

A nihilque inuenit in ea, nisi folia tantum, promissionum strepitem, traditiones pharisaicas, & iactationem legis, & ornamenta verborum absque vllis fructibus veritatis. Vnde & alius Euangelista dicit: *Nondum enim erat tempus sicorum: siue quoddam tempus nondum venerat saluationis Israel, eod quoddam tempus nondum gentium popul⁹ subintrasset: siue quoddam praeterisset tempus fidei: quia ad illum primum veniens, & spretus transisset ad nationes. Et ait illi: Nunquam ex te fructus nascatur: vel in sempiternum, vel in saeculum: vtrumque enim *εξ οὗ* graecus sermo significat. Et *αρεσται* est scilicet, quae esturiente Domino cibos, quos ille cupierat, non habebat. Sic autem aruerunt folia, vt truncus ipse remaneret, & fractus ramis viret radix, quae in nouissimo tempore, si credere voluerit, virgulta fidei pullulet, impleturque scriptura, dicens: *Est arbori spes.* Iuxta literam autem Dominus passurus in populis, & bauiaturus scandalum crucis, debuit discipulorum animos signi anticipatione firmare. Vnde & discipuli mirantur, dicentes: Quomodo contitud aruit? Potuit ergo Saluator eadem virtute etiam inimicos siccare suos, nisi eorum per poenitentiam expectasset salutem.*

Mar. 11. b. **a** Respondens autem Iesus, ait eis: Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non hesitaueritis, non solum de ficulnea facietis, sed & si monti huic dixeritis: tolle, & iacta te in mare, fiet. Latrant contra nos gentium canes in suis voluminibus, quae in impietatis propriae memoriam reliquerunt, adserentes apostolos non habuisse fidem, quia montes transferre non poterint. Quibus nos respondebimus, multa facta esse signa a Domino, iuxta Ioannis Euangelistae testimonium, quae si scripta essent, mundus capere non posset. Non quo mundus volumina capere non potuerit, quae potest, (quamuis multiplicia sint) vnum armariolum, vel vnum capere scriinium: sed quod magnitudinem signorum, praemiraculis & incredulitate ferre non possit. Igitur & haec credimus fecisse Apostolos, sed ideo scripta non esse, ne infidelibus contradicendi maior daretur occasio. Alioquin interrogemus eos, vtrum credant his signis, quae scripta narrantur, an non. Et cum incredulos viderimus, consequenter probabimus, nec maioribus eos credituros fuisse, qui minoribus non crederint. Hoc aduersum illos. Caeterum nos, vt antea iam diximus, montem diabolum intelligamus superbientem, & iactantem se contra creatorem suum, qui a propheta mons corruptus appellatur. Et cum animam hominis possederit, & in ea fuerit radicatus, ab apostolis, & his qui similes apostolorum sunt, transferri potest in mare, hoc est, in loca falsa & fluctuantia, & amara, quae nullam habent dulcedinem Dei: & apud incredulorum mentem, vt porcorum duo millia, suffocari. Id ipsum & in psalmis legitur: *Non timebimus, dum turbabitur terra & transferentur montes in cor maris.*

Job. 14. a. **b** Et cum venisset in templum, accesserunt ad eum docentes principes sacerdotum & seniores populi, dicentes: In qua potestates haec facis? &c.] Diuersis verbis eandem, quam supra, calumniam struunt, quando dixerunt: *In Beelzebub principe demoniorum eiecit hic demonia.* Quando enim dicunt: In qua potestate haec facis? De Dei dubitant potestate, & subintelligi volunt diaboli esse quod faciat. Addentes quoque: *Quis dedit tibi hanc potestatem?* Manifestissimè Dei filium

negant, quem putant non suis viribus, sed alienis signa facere. **c** Respondens Iesus, dixit eis: Interrogabo vos & ego vnum sermonem, &c.] Hoc est quod vulgò dicitur: Malo arboris nodo, malus clauus, aut cuneus infigendus est. Poterat Dominus aperta responsione tentatorum calumniam confutare, sed prudenter interrogat, vt suo ipsi vel silentio, vel sententia condemnentur. Si enim respondissent, baptisma Ioannis esse de caelo, vt ipsi sapientes in malitia pertractarunt, consequens erat responsio: Quare ergo non estis baptizati a Ioanne? Si dicere voluissent, humana deceptione esse compositum, & nihil habuisse diuinum: seditionem populi formidabant. Omnes enim gregatim multitudines Ioannis receperant baptismum: & sic eum habebant vt prophetam. Respondit itaque impijssima factio: & humilitatis verbo, quo nescire se diceret, vltima est infidias coaptandas.

Ioan. 20. g. **d** Ait illis & ipse: Nec ego dico vobis, in qua potestate haec facio. Illi in eo quod nescire se respondebant, mentiti sunt: consequens ergo erat iuxta responsonem eorum Dominum quoque dicere, nec ego scio: sed mentiri veritas non potest, & ait: Nec ego dico vobis. Ex quo ostendit & illos scire, sed respondere nolle, & se nolle, & ideo non dicere, quia illi quod sciunt, taceant: & statim infert parabolam, quae & illos impietatis arguat, & ad gentes regnum Dei doceat transferendum.

Hier. 51. c. Sec. 70. **e** Quid autem vobis videtur? Homo habebat duos filios, &c.] Hi sunt duo filij, qui & in Lucae parabola describuntur, frugi & luxuriosus: & de quibus Zacharias propheta loquitur: *Assumpsit mihi duas virgas, vnam vocavi decorem, & alteram vocavi siniculum, & paui gregem.* Primò dicitur gentium populo per naturalis legis notitiam. Vade & operare in vinea mea, hoc est, quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Qui superbe respondit: Nolo. Postea verò in aduentu Saluatoris acta poenitentia, operatus est in vinea Dei, & sermonis contumaciam labore correxit. Secundus autem filius, populus Iudaeorum est, qui respondit Moysi: *Omnia quaecunque dixerit Dominus, faciemus, & non iuit in vineam: quia interfecto patrisfamilias filio, se putauit heredem.* Alij verò non putant gentilium & Iudaeorum esse parabolam, sed simpliciter peccatorum & iustorum, ipso quoque Domino propositionem suam postea differente.

Psal. 45. c. **f** Amen dico vobis, quia publicani & meretrices praecedunt vos in regnum Dei.] Eod quoddam illi, qui per mala opera Deo se seruire negauerant, postea poenitentiae baptismum acceperint a Ioanne. Pharisei autem, qui iustitiam praeferebant, & legem Dei se facere iactabant, Ioannis contempto baptizate, Dei praercepta non fecerunt. Vnde dicit: **g** Venit enim ad vos Ioannes in via iustitiae, & non credidistis ei, &c.] Porro quod dicitur: *Quis ex duobus fecit voluntatem patris?* Et illi dicunt: Nouissimus. Sciendum est, in veris exemplaribus non haberi, nouissimum, sed primum, vt proprio iudicio condemnentur. Si autem nouissimum voluerimus legere, manifesta est interpretatio, vt dicamus intelligere quidem veritatem Iudaeos, sed tergiuersati, & nolle dicere

Supr. 12. b. Hieron. Tom. 6. D re quod

aruit? Respondens autem Iesus, ait eis: Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non hesitaueritis, non solum de ficulnea facietis: sed & si monti huic dixeritis: tolle & iacta te in mare, fiet. Et omnia, quaecunq; petieritis in oratione, credentes accipietis. Et cum venisset in templum, accesserunt ad eum docentes principes sacerdotum, & seniores populi, dicentes: In qua potestate haec facis? Et quis tibi dedit hanc potestatem? Respondens Iesus, dixit eis: Interrogabo vos & ego vnum sermonem, quae si dixeritis mihi, & ego vobis dicam, in qua potestate haec facio. Baptismus Ioannis vnde erat, è caelo an ex hominibus? At illi cogitabant inter se, dicentes: Si dixerimus, è caelo, dicet nobis: Quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus, ex hominibus, timemus turbam. Omnes enim habebant Ioannem sicut prophetam. Et respondentes Iesu, dixerunt: Nescimus. Ait illis & ipse: Nec ego dico vobis, in qua potestate haec facio: Quid autem vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum, dixit: Fili, vade hodie, operare in vinea mea. Ille autem respondens ait: Nolo. Postea autem poenitentia motus, abiit. Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens ait: Eo domine, & non iuit. Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Et dicitur ei: Primus. Dicit illis Iesus: Amen dico vobis, quia publicani & meretrices praecedunt vos in regnum Dei. Venit enim ad vos Ioannes in via iustitiae, & non credidistis ei, &c.] Porro quod dicitur: Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Et illi dicunt: Nouissimus. Sciendum est, in veris exemplaribus non haberi, nouissimum, sed primum, vt proprio iudicio condemnentur. Si autem nouissimum voluerimus legere, manifesta est interpretatio, vt dicamus intelligere quidem veritatem Iudaeos, sed tergiuersati, & nolle dicere

Luc. 15. Zach. 11. b. Luc. 6. d. Tob. 6. c. Exod. 24. a. **e** Quid autem vobis videtur? Homo habebat duos filios, &c.] Hi sunt duo filij, qui & in Lucae parabola describuntur, frugi & luxuriosus: & de quibus Zacharias propheta loquitur: *Assumpsit mihi duas virgas, vnam vocavi decorem, & alteram vocavi siniculum, & paui gregem.* Primò dicitur gentium populo per naturalis legis notitiam. Vade & operare in vinea mea, hoc est, quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Qui superbe respondit: Nolo. Postea verò in aduentu Saluatoris acta poenitentia, operatus est in vinea Dei, & sermonis contumaciam labore correxit. Secundus autem filius, populus Iudaeorum est, qui respondit Moysi: *Omnia quaecunque dixerit Dominus, faciemus, & non iuit in vineam: quia interfecto patrisfamilias filio, se putauit heredem.* Alij verò non putant gentilium & Iudaeorum esse parabolam, sed simpliciter peccatorum & iustorum, ipso quoque Domino propositionem suam postea differente.

f Amen dico vobis, quia publicani & meretrices praecedunt vos in regnum Dei.] Eod quoddam illi, qui per mala opera Deo se seruire negauerant, postea poenitentiae baptismum acceperint a Ioanne. Pharisei autem, qui iustitiam praeferebant, & legem Dei se facere iactabant, Ioannis contempto baptizate, Dei praercepta non fecerunt. Vnde dicit:

g Venit enim ad vos Ioannes in via iustitiae, & non credidistis ei, &c.] Porro quod dicitur: Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Et illi dicunt: Nouissimus. Sciendum est, in veris exemplaribus non haberi, nouissimum, sed primum, vt proprio iudicio condemnentur. Si autem nouissimum voluerimus legere, manifesta est interpretatio, vt dicamus intelligere quidem veritatem Iudaeos, sed tergiuersati, & nolle dicere

k 218 VI

l 216 IV

m 217 II

n 218 X

D

HIERONIMUS
M. 7. 8.

CANON E

re quod sentiunt: sicut & baptismum Ioannis, scientes esse de caelo, dicere noluerunt.

Possumus & aliter intelligere, quod electus sit extra vineam, & ibi occisus, vt suspicientibus se gentibus, alijs vinea locaretur.

G

a ¶ Aliam parabolam audite: Homo erat paterfamilias, qui plantavit vineam, & septem circumdedit ei, & fodit in ea torcular, & edificavit turrim, & locavit eam agri. &c.]

c ¶ Cum ergo venerit dominus vinee, quid faciet agricolis illis, &c.] Interrogat eos dominus, non quod ignoret quid responsum sit: sed vt propria responsione damnetur. Locata est autem nobis vinea, & locata ea conditione, vt reddamus domino fructum temporibus suis, & sciamus vnoquoque tempore quid oporteat vel nos loqui vel facere.

Aet. 9. a. o 219 I

Hoc est, quod Dominus sumptum de proverbio significavit: Durum est adversus stimulum calcitrare. Principes sacerdotum & seniores populi, qui interrogaverant Dominum: In qua potestate hac facis, & quis tibi dedit hanc potestatem? & voluerant in verbo capere sapientiam, sua arte superantur, & audiunt in parabolis, quod aperta facie non merebantur audire: Homo iste paterfamilias, ipse est qui habebat duos filios, & qui in alia parabola conduxit operarios in vineam suam, qui plantavit vineam: de qua & Elaias plenissime per canticum loquitur, ad extremum inferens: Vineam Domini sabaoth domus Israel est. Et in psalmo: Vineam de Aegypto, inquit, transiulisti: eiecisti gentes, & plantasti eam. Et septem circumdedit ei: vel murum urbis, vel angelorum auxilia, & fodit in ea torcular aut altare, aut illa torcularia, quorum & tres psalmi titulo prenotantur, octavus, & octogelimus, & octogelimus tertius. Et edificavit turrim: haud dubium quin templum, de quo dicitur per Micheam: Et tu turrim nebuloza filia Sion. Et locavit eam agricolis, quos alibi vinea operarios appellavit, qui conducti fuerant hora prima, tertia, sexta, nona & vndecima. Et peregre profectus est, non loci mutatione. Nam Deus vnde abesse potest, quo complentur omnia? & qui dicit per Hieremiam: Ego Deus appropinquans, & non de longinquo, dicit Dominus. Sed abire videtur a vinea, vt vinitoribus liberum operandi arbitrium derelinquat.

Sup. 20. c.

Esa. 5. a. Psal. 79. b.

Micb. 4. c. F p 220 I

Hier. 23. c.

3 Reg. 21. d. Infr. 23. d. Hebr. 11.

Mar. 2. a. Luc. 20. b.

Mar. 13. d.

Hebr. 13. b.

distis ei: publicani autem & meretrices crediderunt ei: vos autem videtes, nec poenitentiam habuistis postea, vt crederetis ei. ¶ Aliam a parabolam audite: Homo erat paterfamilias, qui plantavit vineam, & septem circumdedit ei: & fodit in ea torcular, & edificavit turrim, & locavit eam agricolis, & peregre profectus est. Cu autem tempus fructuum appropinquasset, misit seruos suos ad agricolas, vt acciperet fructum eius. Et agricolae apprehensis seruis eius, alium caeciderunt, alium occiderunt, alium vero lapidaverunt. Iterum misit alios seruos plures prioribus, & fecerunt illis similiter. Nouissimè autem misit ad eos filium suum, dicens. Verebuntur forte filium meum. Agricola autem videntes filium, dixerunt intra se: Hic est haeres, venite, occidamus eum, & habebimus hereditatem eius. Et apprehensum eum eiecerunt extra vineam, & occiderunt. Cum ergo venerit dominus vinee, quid faciet agricolis illis? Atque illi: Malos male perdet, & vineam suam locabit alijs agricolis, qui reddent ei fructum temporibus suis. Dicit illis Iesus: Nunquam legistis in scripturis: Lapidem, quem reprobauerunt edificantes, hic factus est in caput anguli. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris? Ideo dico vobis, quia auferetur a vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Et qui caeciderit super lapidem istum, confringetur: super quem vero caeciderit, conteret eum. ¶ Et cum audissent principes sacerdotum & pharisaei parabolam eius, cognouerunt quod de ipsis diceret. Et quarentes eum tenere, timuerunt turbas: quoniam sicut prophetam eum habebant.

Interrogat eos dominus, non quod ignoret quid responsum sit: sed vt propria responsione damnetur. Locata est autem nobis vinea, & locata ea conditione, vt reddamus domino fructum temporibus suis, & sciamus vnoquoque tempore quid oporteat vel nos loqui vel facere.

f ¶ Dicit illis Iesus: Nunquam legistis in scripturis: Lapidem quem reprobauerunt edificantes, &c.] Varijs parabolis, diuersisq; sermonibus res eadem contextuntur. Quos enim supra operarios, & vinitores, & agricolae appellat, nunc edificatores, id est, cementarios vocat. Vnde dicit apostolus: Dei agricultura, Dei edificatio estis. Hi ergo cementarii quomodo & vinitores accipiunt vineam, sic acceperunt lapidem, quem vel in fundamentis ponant, iuxta architectum Paulum, vel in angulo: vt duos parietes, id est, populum vtrumq; confociet, qui reprobus ab eis, factus est in caput anguli. Et hoc a Domino factum est, non humanis viribus, sed Dei potentia. De hoc lapide adiutorij Petrus quoque loquitur confidenter: Iste lapis qui reprobus est a vobis edificanti bus, hic factus est in caput anguli. Et Elaias: Ecce, ait, immittam in fundamenta Sion lapidem electum, pretiosum, angularem: & qui crediderit in eum, non confundetur.

1. Gal. 17. a.

1. Cor. 3. b.

Ibidem.

1. Pet. 2. a. H

Esa. 28. d.

CAP. g ¶ Ideo dico vobis, quia auferetur a vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.] Aliquotiens dixi, regnum Dei, scripturas sanctas intelligi, quas Dominus abstulit a Iudaeis, & nobis tradidit, vt faciamus fructus earum. Ita est vinea, quae traditur agricolis & vinitoribus, in qua qui operati non fuerint, nomen tantum habentes scripturarum, fructus vineae perdituri sunt.

h ¶ Et qui caeciderit super lapidem istum, confringetur: super quem vero caeciderit, conteret eum.] Aliud est offendere Christum per mala opera, aliud negare. Qui peccator est, & tamen in illum credit, cadit quidem super lapidem, & confringitur, sed non omnino conteritur: releuatur enim per poenitentiam ad salutem. Super quem vero ille caeciderit, hoc est, cui lapis ipse irruerit, & qui Christum penitus negauerit: sic conteret eum, vt nec teila quidem remaneat, in qua hauriatur aqua pullillum.

i ¶ Et cum audissent principes sacerdotum & pharisaei parabolam eius, cognouerunt quod de ipsis diceret, & quarentes eum tenere, timuerunt turbas: quoniam sicut prophetam eum habebant.] Quamuis duro corde essent, & propter incredulitatem & impietatem in filium Dei hebetes, tamen apertas propositiones negare non poterant, & intelligebant contra se omnes Domini sententias dirigi. Vnde volebant eum quidem interficere, sed timebant turbas: quia sicut prophetam eum habebant. Semper turba mobilis est, nec in proposita voluntate persistens, atque in motem fluctuum diuersorumque ventorum huc illucque trahitur. Quem nunc quasi prophetam venerant & colunt, postea contra eum clamant: Crucifige, crucifige talem.

CAP.

CAPVT XXII.

A **E**t respondens Iesus dixit in parabolis eis, dicens: Simile factum est regnum celorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. Pharisaei intelligentes de se dici parabolam, quarebant eum tenere & occidere. Hanc eorum sciens Dominus voluntatem, nihilominus increpat sequeutes: nec timore superatur, quo minus arguat peccatores. Rex iste qui fecit nuptias filio suo, Deus omnipotens est. Fecit autem nuptias Domino nostro Iesu Christo & ecclesiae, quae tam ex Iudaea quam ex gentibus congregata est.

b ¶ Et misit seruum suum vocare inuitatos ad nuptias, & volebant venire. Haud dubium quin Moyses, per quem legem inuitatis dedit. Si autem seruos legerimus, ut pleraque habent exemplaria, ad prophetas referendum est, quod inuitati per eos venire contempserint.

c ¶ Iterum misit alios seruos, dicens: Dicit inuitatis, ecce prandium meum paratum, &c. Serui qui secundo missi sunt, melius est ut prophetate intelligantur quam apostoli: ita tamen si supra, seruus scriptum fuerit. Sin autem seruos, ibidem legas: hic secundi serui apostoli intelligendi sunt. Prandium paratum, & tauri & altitia occisa, vel per metaphoram opes regiae delatibuntur (ut ex carnalibus intelligantur spiritualia) vel certe dogmatum magnitudo, & doctrina Dei legi plenissima sentiri potest.

d ¶ Et abierunt, alius in villam suam, alius vero ad negotiationem suam. Reliqui vero tenuerunt seruos eius, &c. Inter eos qui non recipiunt euangelij veritatem, multa diuersitas est. Minor enim criminis sunt, qui occupati alijs rebus venire noluerunt, his qui contempto inuitantis affectu, uerterunt humanitatem in crudelitatem, & tentos seruos regis vel contumeliosi affecerunt, vel occiderunt. In hac parabola sponsi siletur occisio, & per seruorum mortes contemptus ostenditur nuptiarum.

e ¶ Rex autem cum audisset, iratus est. De quo dictum supra fuerat: Simile factum est regnum celorum homini regi, quando inuitabat ad nuptias, & agebat opera clementiae, hominis nomen appositum est: nunc quando ad ultionem venit, homo siletur, & rex tantum dicitur.

f ¶ Et missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, &c. Exercitus seu ultores, angelos, de quibus in psalmis scribitur: *missiones per angelos pessimos, seu Romanos, intelligamus sub duce Vespasiano & Tito, qui occisis Iudaea populis, prauaricatricem succenderint ciuitatem.*

g ¶ Tunc ait seruis suis: Nuptiae quidem paratae sunt, sed qui inuitati erant, non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus viarum, &c. Gentilium populus non erat in vijs, sed in exitibus viarum. Queritur autem quomodo in his qui foris erant inter malos, & boni aliqui sunt reperti. Hunc locum plenius tractat Apostolus ad Romanos, quod gentes naturaliter facientes ea quae legis sunt, condemnent Iudaeos, qui scriptam legem non fecerint. Inter ipsos quoque ethnicos est diuersitas infinita, cum sciamus alios esse procliuos ad vitia & ruentes ad mala, alios ob honestatem morum virtutibus deditos.

h ¶ Intrauit autem rex, ut videret discumbentes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali, &c. Hi qui inuitati fuerat ad nuptias, de sepibus & angulis & placis & diuersis locis, eccenam regis impluerant. Sed postea cum venisset rex ut videret discumbentes in conuiuio suo, hoc est, in sua quasi fide requiescentes, ut in die iudicij visitaret conuiuas, & discerneret merita singulorum, inuenit unum, qui veste indutus non erat nuptiali. Unus iste, omnes qui sociati sunt malitia intelliguntur. Vestis autem nuptialis, praecipua sunt Domini, & opera quae complentur ex lege & euangelio, nouique hominis efficiunt vestimentum. Si quis igitur in tempore iudicij inuentus fuerit sub nomine Christiano, non habere vestem nuptialem, hoc est, vestem supercaelestis hominis, sed vestem pollutam, id est, veteris hominis exuuias, hic statim corripitur, & dicitur ei: Amice, quomodo huc intraisti? Amicum vocat, quod inuitatus ad nuptias est: arguit impudentiam, quod veste sordida mundicias polluerit nuptiales. At ille obmutuit. In tempore enim illo non erit locus poenitentiae, nec negandi facultas, cum omnes angeli & mundus ipse testis sit peccatorum.

Hieron. Tom. 6.

ptias, de sepibus & angulis & placis & diuersis locis, eccenam regis impluerant. Sed postea cum venisset rex ut videret discumbentes in conuiuio suo, hoc est, in sua quasi fide requiescentes, ut in die iudicij visitaret conuiuas, & discerneret merita singulorum, inuenit unum, qui veste indutus non erat nuptiali. Unus iste, omnes qui sociati sunt malitia intelliguntur. Vestis autem nuptialis, praecipua sunt Domini, & opera quae complentur ex lege & euangelio, nouique hominis efficiunt vestimentum. Si quis igitur in tempore iudicij inuentus fuerit sub nomine Christiano, non habere vestem nuptialem, hoc est, vestem supercaelestis hominis, sed vestem pollutam, id est, veteris hominis exuuias, hic statim corripitur, & dicitur ei: Amice, quomodo huc intraisti? Amicum vocat, quod inuitatus ad nuptias est: arguit impudentiam, quod veste sordida mundicias polluerit nuptiales. At ille obmutuit. In tempore enim illo non erit locus poenitentiae, nec negandi facultas, cum omnes angeli & mundus ipse testis sit peccatorum.

CAPVT XXII.

Et respondens Iesus dixit iterum in parabolis eis, dicens: Simile factum est regnum celorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. Et misit seruum suum vocare inuitatos ad nuptias, & volebant venire. Iterum misit alios seruos, dicens: Dicit inuitatis: Ecce prandium meum paratum, tauri mei & altitia occisa sunt, & omnia parata: venite ad nuptias. Illi autem neglexerunt. Et abierunt, alius in villam suam, alius vero ad negotiationem suam. Reliqui vero tenuerunt seruos eius, & contumelios affectos occiderunt. Rex autem cum audisset, iratus est, & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum succendit. Tunc ait seruis suis: Nuptiae quidem paratae sunt, sed qui inuitati erant, non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus viarum, & quoscumque inueneritis, vocate ad nuptias. Et egressi serui eius in vias, congregauerunt omnes quos inuenerunt, malos & bonos, & impletae sunt nuptiae discumbentium. Intrauit autem rex, ut videret discumbentes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali, & ait illi: Amice, quomodo huc intraisti, non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dixit rex ministris: Ligatis pedibus & manibus eius, mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentium. Multi autem sunt vocati, pauci vero electi. Tunc abeuntes pharisaei, consilium inierunt ut caperent eum in sermone: Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis, dicentes: Magister scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces: & non est tibi cura de aliquo. Non enim respicis personam hominum: Dic ergo nobis quid tibi videtur: Licet census dari Caesari, an non?

Cogniti vero electi. Omnes parabolam breui sententia comprehendit: quod & in opere vineae, & in aedificatione domus, & in conuiuio nuptiali, non initia, sed finis quaratur.

¶ Tunc abeuntes pharisaei, consilium inierunt, ut caperent eum in sermone. Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis, dicentes: Nuper sub Caesare Augusto Iudaea subiecta Romanis, quando in toto orbe est celebrata descriptio, stipendiaria facta fuerat: & erat in populo magna seditio, dicentibus alijs pro securitate & quiete, qua Romani pro omnibus militarent, debere tributa persolui: Pharisaeis vero qui sibi applaudebant de iustitia e contrario dicentibus: non debere populum Dei, qui decimas solueret, & primitiua daret, & caetera, quae in lege scripta sunt, faceret, humanis legibus subiacere: Caesar Augustus Herodem filium Antipatris alienigenam, & proleptum regem Iudaeis constituerat, qui tributa praeslet, & Romano pareat imperio. Mittunt igitur pharisaei discipulos suos cum Herodianis, id est, militibus Herodis: seu quos illudentes pharisaei, quia Romanos tributa soluebant, Herodianos vocabant, & non diuino cultui deditos. Quidam Latinorum ridicule Herodianos putant, qui Herodem Christum esse credebant, quod nusquam omnino legimus.

¶ Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo, non enim respicis personam hominum. Dic ergo nobis, quid tibi videtur: Licet census dari Caesari, an non? Blanda & fraudulenta interrogatio, illuc prouocat respon-

Hieron. Tom. 6.

a 221 V

b 222 X

D

c 223 II

HIERON
78

CANON E

dentem, ut magis Deum vel Caesarem timeat, & dicat non debere tributa solui, ut statim audientes Herodiani, leditionis contra Romanos principem teneant.

a ¶ Cognita autem Iesus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis hypocrita? Prima virtus est respondentis, interrogantium mentem cognoscere, & non discipulos, sed tentatores vocare. Hypocrita ergo appellatur, quia aliud est, & aliud simulat, id est, aliud opere agit, & aliud voce praetendit.

b ¶ Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium. Sapiaentia semper sapienter agit, ut suis potissimum tentatores sermonibus confutentur. Ostendite, inquit, mihi denarium: hoc est, genus nummi, quod pro decem nummis imputabatur, & habebat imaginem Caesaris.

c ¶ Et ait illis Iesus: Cuius est imago haec & superscriptio? Qui putat interrogationem Salvatoris ignorantiam esse, & non dispensationem, discant ex praesenti loco, quod utique potuerit scire Iesus, cuius imago esset in nummo: sed interrogat, ut ad sermonem eorum competenter respondeat.

d ¶ Dicunt ei: Caesaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quae sunt Caesari, Caesari, & quae sunt Dei, Deo. Caesarem non putemus Augustum, sed Tyberium significari privignum eius, qui in locum successit ipsius, sub quo passus est Dominus. Omnes autem reges Romani, a primo Caio Caesare, qui imperium arripuerat, Caesares appellati sunt. Porro quod ait: Reddite quae sunt Caesari, Caesari, id est, nummum, tributum & pecuniam: & quae sunt Dei, Deo, decimas, primitias, & oblationes ac victimas sentiamus: quomodo & ipse reddidit tributa pro se & Petro: & Deo reddidit quae Dei sunt, patris faciens voluntatem.

e ¶ Et audientes, mirati sunt. Qui credere debuerant ad tantam sapientiam, mirati sunt, quod calliditas eorum insidians non inuenisset locum.

f ¶ Et relicto eo abierunt. Infidelitatem cum miraculo pariter reportantes.

g ¶ In illo die accesserunt ad eum Sadducei, qui dicunt non esse resurrectionem. Duae haereses erant in Iudaeis: una Pharisaeorum, altera Sadduceorum. Pharisei traditionum & observationum, quas illi *halakot* vocant, iustitiam praeferebant: unde & *halakim* vocabantur a populo. Sadducei autem qui interpretantur iusti, & ipsi vendicabant sibi quod non erant: prioribus, & corporis & animae resurrectionem credentibus, confidentibusque & angelos & spiritum: sequentes iuxta acta Apostolorum omnia denegabant. Ista sunt duae domus, de quibus Esaias manifestius docet, quod offensurae sint in lapidem scandali.

h ¶ Et interrogauerunt eum, dicentes: Magister, Moses dixit: si quis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater eius uxorem illius, & suscitet semen fratri suo, &c. Qui resurrectionem corporum non credebant, & animam putabant interire cum corporibus, recedens istiusmodi fingunt fabulam, qui deliramenti arguat eos, qui resurrectionem asserant mortuorum. Potest autem fieri ut verum in gente eorum aliquando hoc acciderit.

i ¶ In resurrectione ergo cuius erit de septem vxor? Omnes enim

habuerunt eam. Turpitudinem fabulae opponunt, ut resurrectionis denegent veritatem.

k ¶ Respondens autem Iesus, ait illis: Erratis, nescientes scripturas, neque virtutem Dei. Propterea errant, quia scripturas nesciunt: & quia scripturas ignorant, cosequenter nesciunt virtutem Dei, hoc est, Christum, qui est Dei virtus & Dei sapientia.

l ¶ In resurrectione enim neque nubent neque nubentur, &c. Latina consuetudo graeco idiomati non responderet. Nubere enim proprie dicuntur mulieres, & viri uxores ducere: sed nos simpliciter dictum intelligamus, quod nubere de viris, & nubere de vxoribus scriptum sit. Si in resurrectione non nubent, neque nubentur: resurgunt ergo corpora, quae possunt nubere & nubere. Nemo quippe dicit de lapide & arbore, & de his rebus, quae non habent membra genitalia, quod non nubant neque nubantur, sed de his, qui cum possunt nubere, tamen alia ratione non nubunt. Quod autem inferitur: sed sunt sicut angeli Dei in caelo: spiritualis repromittitur conuersatio.

m ¶ De resurrectione autem mortuorum non legistis, quod dictum est a Deo dicente vobis: Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob? Non est Deus mortuorum, sed viuentium. Ad comprobendam resurrectionis veritatem multo alij manifestioribus exemplis uti potuit, quibus est illud: Suscitabuntur mortui, & resurgent qui in sepulchris sunt. Et in alio loco: Multi dormientium de terra puluere consurgent: alij in vitam, & alij in opprobrium, & confusionem aeternam. Queritur itaque quid tibi voluerit Dominus hoc praeferre testimonium, quod videtur ambiguum, vel non satis ad resurrectionis pertinens veritatem: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob: & quasi hoc prolato probauerit quod volebat, statim intulerit: Non est Deus mortuorum, sed viuentium. Cuius rei turbae quoque circumstantes mysterium cognoscetes, admiratae sunt de doctrina, & responsis illius. Supra diximus Sadducaos nec angelum, nec spiritum, nec resurrectionem corporum confidentes, animarum quoque interitum praedicasse. Hi quinque tantum libros Moysi recipiebant, prophetarum vaticinia respicientes. Stultum ergo erat inde proferre testimonia, cuius auctoritatem non sequebantur. Porro ad aeternitatem animarum probandam de Mose ponit exemplum: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob: statimque intert: Non est mortuorum Deus, sed viuentium: ut cum probauerit animas permanere post mortem (neque enim poterat fieri, ut eorum esset Deus, qui nequaquam subsisterent) consequenter introduceretur & corporum resurrectio, quae cum animabus bona malae gesserunt. Hunc locum plenius in extrema parte primae epistolae ad Corinthios Paulus Apostolus exequitur.

n ¶ Pharisei audito quod silentium imposuisset Sadduceis, conuenerunt in unum: & interrogauit eum vnus ex eis legis doctor, tentans eum: Magister, quod est mandatum magnum in lege? Ait illi Iesus: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mentetua, &c. Quod de Herode & Pontio Pilato legimus in Domini nece eos fecisse concordiam: hoc etiam nunc de phariseis cernimus & Sadduceis, qui inter se contrarij

F d 224 VI

פאריסאים וסדוקאים אף. 24. f. ע"א. 8. c.

G

H Efa. 26. d. Dan. 12. a.

1. Cor. 15.

Luc. 13. b.

trarij sunt, sed ad tentandum Iesum pari mente consentiunt. Qui ergo iam supra in offensione denarij fuerant confutati, & aduersa partis factionem viderant subrutam, debuerant exemplo moneri ne vltra molirentur insidias, sed maliuolentia & liuor nutrit impudentiam. Interrogat vnus ex legibus doctoribus, non scire desiderans, sed tentans, an interrogatus nosset quod interrogabatur, quod sit maius mandatum: non de mandatis interrogans, sed quod sit primum magnumque mandatum: vt cum omnia quæ Deus mandauerit, magna sint, quidquid ille responderit, occasionem habeat calumniandi: aliud asserens magnum esse de pluribus. Quicumque igitur nouit & interrogat non voto discendi, sed studio cognoscendi, an nouerit ille qui responditur, in similitudinem pharisæorum, non quasi discipulus, sed quasi tentator accedit.

Congregatis autem pharisæis, interrogauit eos Iesus, dicens: Quid vobis videtur de Christo, cuius filius est? Dicunt ei: Dauid. Ait illis: Quomodo ergo Dauid in spiritu vocat eum dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis: donec ponam tuos scabellum pedum tuorum? Si ergo Dauid vocat eum Dominum, quomodo filius eius est? Et nemo poterat ei respondere verbum: neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.

CAPVT XXIII.

Tunc Iesus locutus est ad turbas, & ad discipulos suos, dicens: Super cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisæi: omnia ergo quæcunque dixerint vobis, seruate & facite: secundum opera verò eorum nolite facere. Dicunt enim, & non faciunt. Alligant enim onera grauiæ & importabilia, & imponunt in humeros hominû: digito autè suo nolunt ea mouere. Omnia verò opera sua faciunt vt videantur ab hominib. Dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias. Amant autè primos recubitus in cænis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus rabbi.

d Alligant enim onera grauiæ & importabilia, & imponunt in humeros hominum, &c.] Hoc generaliter aduersus omnes magistros, qui grauiam iubent, & minora nõ faciunt. Notandum autem quod & humeri, & digitus, & conera, & vincula, quibus alligantur onera, spiritualiter intelligenda sunt.

e Omnia verò opera sua faciunt, vt videantur ab hominibus.] Quicumque igitur ita facit quodlibet, vt videatur ab hominibus, scriba & pharisæus est.

f Dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias. Amant quoque primos recubitus in cænis, &c.] Vt nobis miseris, ad quos pharisæorum vitia transierunt. Dominus cum dedisset mandata legis per Moysen, ad extremum intulit: Ligabis ea in manu tua, & erunt immota ante oculos tuos. Et est sensus: Præcepta mea sint in manu tua, vt opere compleantur: sint ante oculos tuos, vt die ac nocte mediteris in eis. Hoc pharisæi malè interpretantes, scribebant in membranis decalogum Moysi, id est, decem verba legis: complicantes ea & ligantes in fronte, & quasi coronam capiti facientes: vt semper ante oculos mouerentur: quod vique hodie Indi & Persæ & Babylonij faciunt, & qui hoc habuerit, quasi religiosus in populis iudicatur. Iusserat quoque aliud Moyses, vt in quatuor angulis palliorum hyacinthinas fimbrias facerent, ad Israelis populum dinoscendum, vt quomodo in corporibus circumcisio signum Iudaicæ gentis daret: ita & vestis haberet aliquam differentiam. Superstitiosi magistri captantes auram popularem, atque ex muliereculis sectantes lucra, faciebant grades fimbrias, & acutissimas in eis spinas ligabant: vt videlicet ambulantes & sedentes interdum pungerentur, & quasi hac admonitione retraherentur ad officia Domini, & ministeria eius. Quia ergo dixerat dominus: omnia opera sua faciunt, vt videantur ab hominibus. Quod generaliter accusarat, nunc per partes diuidit: Pictariola illa decalogi, phylacteria vocabant, quod quicumque habuisset ea, quasi ob custodiam & monumentum sui haberet, non intelligentibus pharisæis, quod hæc in corde portanda sint, non in corpore: alioquin & armaria & arca habent libros, & notitiam Dei non habent. Hoc apud nos superstitiosa muliercula, in parulis euangelij, & in crucis ligno, & istiusmodi rebus (qui habent quidè zelû Dei, sed non iuxta scientiã) vsq; hodie factitant, culicem liquantes, & camelum glutientes. Istiusmodi erat fimbria parua & breuis ex lege præcepta: quam & mulier illa, quæ sanguine fluebat, tetigit in pallio Domini: sed non est compuncta superstitiosis sentibus pharisæorum, magisque sanata ad tactum eius. Cumque superflue dilatent phylacteria, & magnas faciant fimbrias, gloriam captantes ab hominibus, arguuntur in reliquis, cur quæran

Commentarij tertij in Matthæum finis.

COMMENTARIO RVM HIERONYMI in Matthæum

LIBER IV.

Congregatis autem pharisæis, interrogauit eos Iesus dicens: Quid vobis videtur de Christo, cuius filius est? &c.] Qui ad tentandum Iesum fuerant congregati, & veritatem fraudulenta interrogatione carpere nitentur, occasionem præbuerunt confutationis suæ. Interrogaturque de Christo, cuius filius sit. Interrogatio Iesu nobis proficit vsque hodie contra Iudæos. Et hi enim qui consentunt Christum esse venturum, hominem simplicem & sanctum virum asserunt de genere Dauid. Interrogem ergo eos docti à Domino. Si simplex homo est, & filius tantum Dauid, quomodo Dauid vocet eum Dominum suum, non erroris incerto, nec propria voluntate, sed spiritu sancto. Testimonium autem quod posuit, de centesimo nono psalmo sumptum est. Dominus igitur Dauid vocatur, non secundum id quod de eo natus est, sed iuxta id quod natus ex patre semper fuit, præueniens ipsum carnis suæ patrem. Iudæi ad deludendam interrogationis veritatem, friuola multa confingunt: vernaculum Abrahamæ asserentes, cuius fuerit filius Damascus Eliezer, & ex ipso persona scriptum psalmum, quod post eandem quinq; regum, Dominus Deus Domino suo dixerit Abrahamæ, sede ad dexteram meam, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Quos interrogemus, quomodo Deus dixerit Abrahamæ ea quæ sequuntur: Tecum principium in die virtutis tuæ, in splendoribus sanctorum, ex vtero ante luciferum genui te. Et: Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Et respondere cogamus, quomodo Abraham ante luciferum genitus sit, & sacerdos fuerit secundum ordinem Melchisedech: pro quo Melchisedech obtulerit panem & vinum, & à quo decimas prædæ acceperit.

b Et nemo poterat ei respondere verbum, neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.] Pharisæi & Sadducei quærentes occasionem calumniæ, & verbum aliquod inuenire, quod pateret insidijs, quia in sermonibus confutati sunt: vltro non interrogant, sed apertissimè comprehensum, Romanæ tradunt potestati. Ex quo intelligimus venena inuidiæ posse quidem superari, sed difficilè conquirere.

Hieron. Tom. 6.

D 3

primos

Psal. 63. b. c. 225 II

f. 226 II Psalm. 1. a. Supr. 21. b.

a. 227 I

b. 228 V

c. 229 II

D

Deut. 6. b.

Num. 15. a

Infr. 23. c.

Supr. 9. c.

HIERONIMUS

7. 8.